

Co se děje, když zemřeme?

Biblický pohled na smrt a vzkříšení

Studijní brožura pro pokrok v obnovení biblické víry

Anthony F. Buzzard M.A. (Oxon.), M.A.Th.

Překlad: Adolf Točík, 2017

“Nedivte se tomu; vždyť přichází hodina, v níž všichni, kteří jsou v hrobech, uslyší jeho hlas a vyjdou. Ti, kdo činili dobře, budou vzkříšeni k životu, a ti, kdo jednali zle, budou vzkříšeni k soudu” (Jan 5:28, 29).

Restoration Fellowship www.restorationfellowship.org

©1986, 2002

Kapitola 1

ZNOVU ZÍSKAT BIBLICKÝ POHLED

Biblický pohled na nesmrtelnost ... 2

Kapitola 2

BIBLICKĚ UČENÍ O ČLOVĚKU ...6

Platónská bariéra

Biblické pojetí "duše"

Klíčový bod

"Duch" v Bibli

Kapitola 3

MÍSTO A STAV MRTVÝCH ... 10

Spánek smrti

Lazar vstává

Tyndalova námitka

Smrt Ježíše

Potřebnost spolehlivé biblické nauky člověka

Jiní bibličtí učenci

Kapitola 4

ÚTOČIŠTĚ POPULÁRNÍ TRADIČNÍ

TEOLOGIE... 15

Vážné obtíže

Nesmiřitelné protiklady

Nechuť zpochybňovat tradici

Nezbytný klíč k problému

Nečestné zacházení s Písmem

OBSAH

Co Pavel vážně myslí?

Jednota pavlovské eschatologie

Podrobný výklad 2. Korintským 5

Filipským 1:21-23

Kapitola 5

BOHÁČ A LAZAR A UKŘIŽOVANÝ LUPIČ

...21

Nebiblické předpoklady

Mesiášská hostina

Básnické metafory?

Lupič na kříži

Jan 11:26

Naživu před vzkříšením?

Kapitola 6

HÁDES A APOŠTOLSKÁ KRÉDA ... 25

Vítězství Platona

Kapitola 7

SVĚDECTVÍ ANTICKÝCH

A MODERNÍCH UČENCŮ ... 26

Zapomenutá orthodoxie Ireneje a Justýna

Irenej: Proti kacířstvím

Justin Mučedník: Dialog s Tryfónem

Svědectví učenců

Výzva ... 30

Rejstřík biblických textů 31

KAPITOLA 1

Znovu získat biblický pohled

Pokud si současná sekulární společnost zachovala jiskřičku zájmu v nějakém oboru náboženství, je to jistě v otázce života po smrti, i když jen aby poskytla odpovědi pro zvědavé mladé lidi. Víra v realitu života až za hrob se zdá být nejistá, protože článek v časopise NOW z prosince 1979 citoval neuvěřitelnou statistiku, že 50% těch, kteří tvrdí, že jsou křesťané a členové anglikánské církve pravidelně navštěvující kostel, nevěří v posmrtný život! A přitom, vyjádřeno Novým zákonem, křesťanství bez víry v posmrtný život představuje nesmyslný rozpor. Sklon pochybovat o budoucím vzkříšení věřících si vskutku vyžádal některá z Pavlových nejpůsobivějších slov. Církvi v Korintu napsal:

Předal jsem vám to hlavní, co jsem sám přijal: Kristus zemřel za naše hříchy podle Písem, byl pohřben a třetí den byl vzkříšen podle Písem. Ukázal se Petrovi, potom Dvanácti, poté se ukázal více než pěti stům bratrů najednou (někteří už zesnuli, ale většina z nich ještě žije), poté se ukázal Jakobovi, potom všem apoštolům

a naposledy ze všech se ukázal i mně ... Toto kážeme ... a tomuto jste uvěřili.

Když se tedy káže o Kristu, že byl vzkříšen z mrtvých, jak mohou někteří z vás popírat vzkříšení mrtvých? Jestliže není vzkříšení mrtvých, pak nebyl vzkříšen ani Kristus! A jestliže nebyl vzkříšen Kristus, pak je naše kázání k ničemu; celá vaše víra je k ničemu! Z nás se pak stávají falešní Boží svědkové, protože jsme o Bohu tvrdili, že vzkřísil Krista, jehož nevzkřísil – pokud totiž mrtví nemohou být vzkříšeni. Jestliže mrtví nemohou být vzkříšeni, pak nebyl vzkříšen ani Kristus! A jestliže nebyl vzkříšen Kristus, vaše víra je marná – ještě jste ve svých hříších. Pak tedy i ti, kteří zesnuli v Kristu, zahynuli. Máme-li v Kristu naději pouze pro tento život, jsme nejubožejší ze všech lidí. (1 Kor. 15:3-8, 11-19, B21).

Je nepopíratelné, že tato pasáž obsahuje jádro pověření a závažné přesvědčení, jež bohužel chybí ve velké části současného teologického psaní. Pro první křesťany absolutně platila skutečnost, že se Kristus objevil po své smrti spolehlivým svědkům živý, což tvořilo samotný základ jejich víry. Tvrdit, že Kristus nebyl

vzkříšen, by znamenalo prokázat nesmyslnost celého křesťanského podniku. Neméně závažným byla nevy-slovená obvinění, že apoštolové šířili nebezpečný klam. Pro vzkříšení Krista jako nezpochybnitelné historické skutečnosti svědčili ti, kteří "s ním poté, co vstal z mrtvých, jedli a pili" (Sk 10:41); poskytli záruku, že Kristovi následovníci budou také znovu po smrti žít, nebo dokonce úplně uniknou smrti tak, že přežijí, až se Kristus vrátí. Představa křesťanství bez už uskutečněného Kristova vzkříšení a bez budoucí skutečnosti vzkříšení věřících by pro Pavla byla proto vrcholnou absurditou. Všichni novozákonní pisatelé sdíleli toto neotřesitelné přesvědčení.

V myslích pisatelů Nového zákona byla víra v posmrtný život neoddělitelně spojena s učením o "posledních věcech" (s eschatologií), které je nyní zcela neznámé průměrnému návštěvníku kostela. Významný učenec Nového zákona J.A.T. Robinson uvádí, že eschatologické schéma Nového zákona bylo "prostě tiše zavrženo bez jediného vážného protestu zevnitř církevního tábora... Pro současné myšlení dnes je křesťanská nauka o posledních věcech mrtvá, a nikdo se neobtěžoval ji pohřbít" (*In the End God*, str. 27).

To je ohromující přiznání; je rovnocenné tvrzení, že podstatný prvek původní víry byl vypuštěn, a nikdo si zřejmě dokonce ani nevšiml jeho ztráty! Skutečnost je taková, že apoštolské křesťanství se bez svého charakteristického učení o "posledních časech" nedá poznat. Celý Nový zákon se upíná k okamžiku, kdy se Kristus v historii vrátí, aby ustanovil na zemi své Království. Současné náboženství, pokud se vůbec na něco těší, očekává, že věřící v okamžiku smrti zažije okamžitou přítomnost v nebi.

Vážné zkeslení křesťanství Nového zákona nastává, když ústřední učení o vzkříšení na "konci" je vypuzeno ve prospěch osobního přežití v takzvaném "přechodném stavu". Neboť vzkříšení je hlavním předpokladem křesťanství. Jedinečnost víry spočívá v absolutním významu, který je připisován vzkříšení. Zde se dostáváme k jádru problému, který představují soudobé názory na budoucí život. Otázka, kterou

učitelé a kazatelé Písma musí brát vážně, zní, jak dalece jsme opustili biblické učení o vzkříšení. Je třeba připustit, že naše tradiční představa "jít po smrti do nebe" má se vzkříšením jen slabou souvislost, pokud se tím nestává zcela zbytečnou. Záměrem této studie je ukázat, že Nový zákon představuje v podstatě jednoduché a konzistentní učení o životě po smrti v souvislosti se spřízněným učením o návratu Krista (o Parousii). Pokud jde o Nový zákon, je nemožné oddělovat tato dvě témata, a opomenutí vidět spojení mezi nimi nevyhnutelně vede k nepochopení pohledu raného křesťanství. Pro přímočaré vyložení této věci nabízí Nový zákon jednoduché tvrzení, že, na rozdíl od lidové tradice, všichni mrtví jsou opravdu mrtví, v bezvědomí, "spící", čekají na vzkříšení k životu, jež nastane v určitém okamžiku budoucí historie. Tradiční teologie nahradila celospolečenskou eschatologii Nového zákona individuální eschatologií, a tím, že klade důraz na okamžik smrti, učinila ústřední novozákonní učení o vzkříšení téměř nadbytečným. Neboť jestliže zesnulí věřící jsou nyní "v nebi" s Kristem, jaký možný význam by mohl existovat pro jejich budoucí vzkříšení z hrobu? A pokud bezbožní mrtví jsou již potrestáni, jaký důvod existuje pro budoucí vzkříšení k soudu? Nový zákon nemusí těmto problémům čelit. Zabývá se pouze "probuzením" ke vzkříšení života jako celospolečenské zkušenosti, které se účastní všichni věřící mrtví z doby Starého a Nového zákona ve stejném okamžiku budoucího času. Nový zákon ve skutečnosti učí o dvou vzkříšeních. První zahrnuje pouze křesťanské mrtvé a nastane při návratu Krista. Druhé zahrne všechny "zbylé mrtvé" na konci tisíciletí (Zjev. 20:1-6; 1. Kor. 15:23)

Politováníhodně byl Nový zákon čten a stále ještě je čten se zcela odlišnou vizí v mysli. Pod vlivem nepochybnitelného předpokladu, že člověk je kombinací těla a oddělitelné vědomé duše, se průměrný čtenář snaží na novozákonní dokumenty navléknout populární nebiblickou představu, že mrtví jsou v okamžiku smrti okamžitě při vědomí v nebi nebo v pekle. Přesto, překvapivě, jak J.A.T. Robinson správně uvádí: "V Bibli není nebe nikde cílem umírajících." (*In the End God*, str. 105).

Při opětovném získávání pohledu na smrt a na nauku o "posledních věcech" původního křesťanství bude mít student Nového zákona možnost účastnit se bez-

prostředněji na apoštolském myšlení, kterému nás učí Nový zákon, abychom je poznali jako mysl samotného Krista. Ostatně je jenom rozumné předpokládat, že Pavlovy spisy představují autentický křesťanský pohled, i kdyby jen proto, že mnozí z vlastních Kristových učedníků byli Pavlovými současníky a mohl si ověřit svá učení o tomto tématu při konzultaci s nimi. Při určování novozákonního hlediska bude obnoven správný důraz na vzkříšení při parousii (při druhém příchodu), tato perspektiva byla skoro úplně vymazána tradiční náboženskou vírou.

Bude cenné dále citovat z knihy *In the End God* od Johna Robinsona na podporu dosud rozvíjeného obecného tvrzení, že názor Nového zákona na stav mrtvých a o "posledních věcech" je v naprostém rozporu se současnou náboženskou vírou. Nějak tato skutečnost nedorazila na kazatelny, natož do kostelních lavic (alespoň v anglikánské církvi), ačkoli pisatelé novozákonní teologie situaci zcela objasňují:

Zájem moderního člověka o křesťanskou eschatologii, pokud vůbec má nějaký zájem, se soustřeďuje na skutečnost smrti a na okamžik smrti. Chce vědět, zda ji přežije a jakou formou; chce vědět, co má očekávat "na druhé straně", jaké to bude v nebi, zda existuje takové místo jako peklo, a tak dále. Ale přichází jako šok si uvědomit, jak cizí je tato vyhlídka, kterou bereme jako samozřejmost, celému obrazu podle Nového zákona, na kterém je prý křesťanství založeno (*In the End God*, str. 42).

Čtenář bude snad souhlasit s tím, že tvrzení je solidní, čerpá-li ze své vlastní zkušenosti. Vzpomínám si, co mi jako dítěti bylo řečeno o smrti mého dědečka. Dobře si vzpomínám, že jsem si v té době myslel, že dědeček nyní musí být "v nebi". Netušil jsem, že jsem v této věci přijal všeobecně rozšířené názory, ale rozhodně ne křesťanské učení prvního století.

Význam slov doktora Robinsona "na kterém je prý křesťanství založeno" nelze náležitě docenit, neboť narážejí na pozoruhodnou skutečnost, že tradiční smýšlení a učení Nového zákona jsou ve věci tak zásadní pro celé křesťanství jako nebe a dudy. Jaký je tedy postoj Nového zákona?

Neboť bodem, kolem kterého se v Novém zákoně točí naděje a zájem, *není vůbec okamžik smrti, ale je jím den parousie* čili vystoupení Krista ve slávě jeho království ... Centrem zájmu a očekávání úplně průběžně

Novým zákonem je zaměřeno na den Syna člověka a triumf jeho Království na obnovené zemi. Myšlenky a modlitby křesťanů se soustředily na vládu Pána Ježíše se všemi jeho svatými, nikoli na jejich vlastní vyhlídky až hrob. Naděje byla sociální, a dějinná.

Ale již od druhého století n.l. začal posun těžiště, který měl vést během středověku k *velmi odlišnému učení*. Zatímco v původním křesťanském smýšlení byl okamžik úmrtí jedince zcela podřízen velkému Pánovu dnu a poslednímu soudu, v pozdějším myšlení se stává rozhodujícím hodina smrti (*In the End God*, str. 42, 43, přidáno zdůraznění).

Významné je, že radikální posun v myšlení nastal téměř hned, jakmile byly dokončeny novozákonní dokumenty zachycující apoštolskou víru. Příčinu posunu, který časem vedl ke "zcela odlišnému učení", badatelé právem přisuzují zavedení helénských (tj. řeckých) představ o podstatě duše, které jsou zcela v rozporu s hebrejskými, biblickými názory. Je nezbytné, aby si současný student uvědomil, že zdědil, pravděpodobně

bez pochyb, nebiblický helénský pohled. Pokud chce založit svou víru na Kristu a na apoštolech, helénský pohled musí být odložen. Skutečně existují vážná varování na stranách Nového zákona proti zavlékání věroučných myšlenek, které by učinily uctívání marným, i když Kristus a Bůh zůstávají předmětem tohoto uctívání:

"Marně mě však uctívají, vyučující nauky, jež jsou jen lidskými příkazy." (Mat. 15:9); "Zrušili jste Boží slovo pro svou tradici" (Mat. 15:6). Jsou "mnozí", kteří v den Kristova návratu budou protestovat, že kázali v Kristově jménu, jen aby zjistili, že jejich dílo nikdy nebylo Kristem uznáno! "Mnozí mi v onen den řeknou: 'Pane, Pane, což jsme tvým jménem neprorokovali a tvým jménem nevyháněli demony a tvým jménem neučinili mnoho mocných činů?' A tehdy jim vyznám: 'Nikdy jsem vás neznal. Odejděte ode mne, činitelé nepravosti.'" (Mat. 7:22, 23). Je otázkou, zda jsou tato nepřijemná varování brána vážně.

Biblický pohled na nesmrtnost

Oblíbená představa, že dobří lidé jdou hned po smrti do nebe a špatní lidé na "jiné místo" je založen na řeckém učení, že člověk má nesmrtnou duši, která nemůže ze své podstaty podléhat smrti. Podle biblických vyjádření, nicméně – a Písmo je v tomto bodě poměrně důsledné od Genesis až po Zjevení – nejsou lidské bytosti ve své podstatě nesmrtné. Ve skutečnosti se pojem "duše" používá jako ekvivalent "živé bytosti" nebo "osoby" podléhající smrti. Bylo by pravdivější říci, že člověk je duše, ne, že má duši.¹ Zvířata jsou také popsána jako duše a duše mohou obecně být mrtvé (Num. 6:6, původně hebrejsky). Následující citace postačí na úvod k našemu tématu pro ilustraci vlastnosti, že v hebrejském myšlení je duše smrtelná a že nesmrtnost je vlastněna jenom Bohem samotným, a ne ze své podstaty člověkem:

Ezekiel 18:4, 20: "Duše, která hřeší, ta zemře."

Římanům 2:7: Těm, kteří s vytrvalostí v dobrém skutku hledají slávu, čest a neporušitelnost, dá věčný život.

1. Timoteovi 6:15, 16: Pán panujících. On jediný má nesmrtnost.

2. Timoteovi 1:10: (**Kristus**) skrze evangelium vedl na světlo život a neporušitelnost ..

Takové učení je, jak říká J. A. T. Robinson, "teologicky běžné, ale překvapivě neznámé ... Neboť je stále ještě téměř všeobecně uctívána náboženská víra, že nesmrtnost duše je vůdčím principem křesťanské víry, a to *navzdory skutečnosti, že se opírá o teologické předpoklady, které jsou zásadně v rozporu s biblickou doktrínou Boha a člověka*" (*In the End God*, str. 91, zdůraznění moje). V souladu se svým hlediskem na povahu člověka, Bible popisuje stav mrtvých v obou Zákonech výrazy, které by žádné dítě nemělo chápat s obtížemi:

Žalm 13:4: Rozjasni mé oči, ať neusnu spánkem smrti

Žalm 6:6: Mezi mrtvými na tebe nikdo nevzpomíná!

Žalm 146:4: Vychází duch jejich, navracují se do země své, v tentýž den mizejí myšlení jejich.

Kazatel 9:5: Neboť živí vědí, že zemrou; mrtví, ti však nevědí nic.

V pozdějším myšlení Starého zákona se zřejmě vynořuje učení o vzkříšení, ale vždy je to vzkříšení mrtvých

¹ Je také pravda, že člověk "má život" nebo "duši". Ale "duše" zde neznamená "nesmrtelná duše".

(ne živých!) ze spánku smrti, a je to eschatologická událost, nastane na "konci":

Daniel 12:2: A mnozí z těch, kdo spí v prachu země, procitnou, jedni pro život věčný², ale druzí k naprosté hanbě pro věčnou ohavnost.

Nový zákon, jenž má své kořeny ve Starém zákoně, prosazuje stejnou naději s větším důrazem:

Jan 5:28, 29: Nedivte se tomu; vždyť přichází hodina, v níž všichni, kteří jsou v hrobech, uslyší jeho hlas a vyjdou. Ti, kdo činili dobře, budou vzkříšeni k životu, a ti, kdo jednali zle, budou vzkříšeni k soudu.

1. Korintským 15:22, 23: ... v Kristu budou všichni obživeni. Každý však ve svém pořadí: jako prvotina Kristus, potom *při jeho příchodu* ti, kdo jsou Kristovi,

Zcela v souladu s tímto hlediskem jsou novozákonní prohlášení o současném stavu Abrahama, Davida, a samozřejmě všech hrdinů Starého zákona.

Hebreům 11:13, 40: Tito všichni [starozákonní hrdinové víry] ... aniž v plnosti přijali ta zaslíbení ... (ne)dosáhli dokonalosti bez nás.

Skutky 2:29, 34: "... David ... zemřel a byl pohřben *nevystoupil na nebesa*" (Petr). A na rozdíl od tohoto tvrzení je v Hebreům 4:14: "máme tak úžasného velekněze – Božího Syna Ježíše, který vešel až do nebe."

Je v rozporu s jakýmkoli přirozeným chápáním významu slov, že muži, kteří to psali, si tedy mohli myslet, že oni hrdinové víry už dosáhli své odměny "v nebi." Vskutku, Kristus sám řekl, že "nikdo nevystoupil do nebe" (Jan 3:13).³ Podle Nového zákona byl zatím vzkříšen pouze Kristus, aby se stal "prvotinou těch, jež zesnuli" (1. Kor. 15:20). Důsledným poselstvím Nového zákona je, že mrtví jsou nyní "spící", což je metafora, která nejpřirozeněji (a eufemisticky) znamená, že jsou v současné době v bezvědomí, v klidu, nevědomí o plynutí času, čekající na velký okamžik, k němuž se upíná celý Nový zákon, kdy mrtví mají být vzkříšeni a "proměněni naráz, v okamžiku, při zvuku poslední trubky" (1. Kor. 15:52).

² "Věčný život" v Daniel 12:2 je doslova "život v nadcházejícím věku" mesiášského království na zemi (Mat. 5:5; Zjev. 5:10). Ekvivalent v Novém zákonu—"věčný život", "nekonečný život"—je odborný výraz, který by měl být

Obraz vzkříšení jako "probuzení" ze spánku smrti v pozdější době sám vystihuje spisy Nového zákona, a je to názor založený na klasickém odkazu ke vzkříšení v Danielovi 12:2, kde máme popis posmrtného života jako "nevědomého spánku následovaného vzkříšením k radosti nebo k žalu". (*The Theology of St Paul*, D. E.H. Whiteley, str. 266). Řecká myšlenka, že při smrti duše odejde z těla, je kategorickým protikladem ke Starému a Novému zákonu, a její uvedení do křesťanského myšlení vedlo k mimořádnému zmatku. Neboť jaký smysl může mít systém, který uloží každého umírajícího křesťana v době smrti ihned do nebe (ačkoli David "nevystoupil do nebe"), jen aby ho pozvedl z hrobu se všemi jeho společníky v pozdější době? Pokus sladit hebrejský a helénský systém vedl k myšlence vzkříšení pouze těla, což znamená, že duše je již "naživu". Ale takový jazyk je zcela nebiblický. Písmo nikde nemluví o vzkříšení mrtvolky nebo těla. Hovoří pouze o vzkříšení mrtvých. Je konkrétně řečeno, jak bylo ukázáno, že David sám, celá osoba, není v nebi, a že mrtví, ne pouze jejich těla, spí v hrobě až do vzkříšení (srov anglické slovo "cemetery (hřbitov)" z řeckého *koimeterion*, "místo spánku"). Je to vzkříšení mrtvých lidí, které hlásá Nový zákon, nikoli vzkříšení mrtvých *těl!* "Většina deformací a neshod, které trápí církev," poznamenal bývalý děkan Yorku, "se vynořily přes naléhání sekt či částí křesťanské komunity na použití slov, která se nenacházejí v Novém zákoně" (citováno Nigelem Turnerem v *Christian Words*, str. viii).

Nejúplnější novozákonní zpráva o očekávání budoucího vzkříšení věrných mrtvých a jejich proměny, očekávání trvajících až do parousie, je vyložena v 1. Tesalonickém 4:13-18:

Nechceme, bratři, abyste nevěděli o těch, kdo spí ve smrti. Nemusíte nad nimi truchlit jako jiní, kteří nemají naději. Ježíš, jak věříme, zemřel a vstal z mrtvých; právě tak věříme, že Bůh přivede s Ježíšem k životu i ty, kdo zesnuli v něm. Máme pro vás slovo od Pána: My, kdo se dožijeme Pánova příchodu, nepředějdeme ty, kdo zesnuli. Ozve se burčující povel, hlas archanděla a Boží polnice, sám Pán sestoupí z nebe a tehdy

rovněž podán jako "život v nadcházejícím věku" (srv. poznámku 18).

³ Výstup do nebes v tomto Ježíšově rčení může alternativně odkazovat na účast na božských tajemstvích moudrosti, srv. Deut. 30:12.

jako první vstanou mrtví v Kristu. My živí budeme spolu s nimi uchvázeni do oblak vstříc Pánu; potom už budeme s Pánem navždycky. Povzbuzujte se navzájem těmito slovy.

Z této pasáže je zřejmé, že Pavel chce, aby Tesaloničtí pochopili, že ti, kteří už zemřeli, nebudou v žádné nevýhodě ve srovnání s těmi, kteří budou naživu až nastane parousia. Ale taková poznámka je sotva rozumná za předpokladu, že Pavel věřil, že mrtví jsou již "v blaženosti" s Kristem. V 1. Korintským 15 vsutku tvrdí, že pokud nemá dojít k budoucímu vzkříšení, ti, kteří zemřeli jako křesťané, zanikli. To je prostě nepravdi-

vé, pokud mrtví ve skutečnosti dosahují nesmrtelnosti nebo vědomí už v přechodném stavu, a ne při vzkříšení. Pavlův názor je, že pouze vzkříšení v posledním dnu může udělit nesmrtelnost.

S těmito obecnými úvahami na paměti přistoupíme k bližšímu zkoumání starozákonní definice povahy člověka, a zvláště starozákonního použití slov "duše" a "duch". To zajistí, že později přistoupíme k Novému zákonu, držíce se definic těchto pojmů odpovídajících hebrejskému myšlenkovému světu, a ne cizím definicím importovaným z řeckého platónského systému.

KAPITOLA 2

Biblické učení o člověku

VYZÝVÁME-LI ČTENÁŘE ke zkoumání biblického učení o člověku, je důležité zdůraznit, jak hluboce zakořeněná je představa, že základní osobnost člověka spočívá v "duchu" nebo "duši", která je dočasně usídlena ve fyzickém těle. Smrt bude vnímána jako přenos vědomé duše do jiné sféry. Typická rodičovská příručka pro odpovědi na otázky mladých o tom, "co se stane, když zemřeš", bude popisovat smrt jako "přestěhování" na nové místo; nebo setřesení břemene tohoto těla tak, že skutečná osoba může uniknout; hřbitov bude viděn jako šatna, do které je odložen náš dočasný

oděv.

"Co se s tebou stane, když zemřeš?" se ptá šestiletý v příručce *Questions Children Ask* od Jeremie Hughesové, manželky vikáře anglikánské církve. Rodičům se radí, aby odpověděli: "Když zemřeme, zanecháme naše těla, protože jsou nám nyní k ničemu. A vezmeme to, co je opravdu důležité, skutečného tebe a mne, sebou ... naše skutečné osobnosti jdou do nebe" (str. 47). Žádná snaha ukázat, jak by to mohlo být možné, co učil Ježíš a apoštolové.

Platónská bariéra

A teď, ačkoli je pravda, že takový jazyk nese určité spríznění s jedinou pasáží v Novém zákoně (2 Kor 5: 1-8), nese mnohem nápadnější podobnost s jazykem platónské filosofie; pochází ve skutečnosti z definice člověka, která leží zcela mimo rámec biblických pisatelů. Naše důvěrně známá fráze o "zachovávání duše a těla pohromadě" je běžně brána tak, že odráží autenticky křesťanský pohled na smrt jako na oddělení duše a těla. Ale co je zdrojem takového uvažování? Zkoumání Písma ukáže, že bibličtí pisatelé nevěděli nic o oddělitelné vědomé existenci pro duši poté, co opustila tělo. V oblíbeném kázání budou často slova "duše" a "duch" používána zaměnitelně, aby se obracela na tu část člověka, která má údajně přežít smrt a která sebou přenáší skutečnou osobu stále plně při vědomí, ale bez těla. Ale když Nový zákon hovoří o smrti, neplete si duši a ducha. Ani nikdy nenaznačuje, že člověk si může udržet vědomou existenci mimo své tělo. Výrazy

"duše" a "duch" zachovávají v Novém zákoně, obecně řečeno, významy, které jim vyhrazuje Starý zákon (i když "duch" v Novém zákoně je těsněji spojen s vyšším životem, který je udělován "svatým Duchem").

Platónský pohled na duši jako na skutečného člověka přežívajícího smrt vytváří stálou bariéru proti jakémukoliv chápání skutečně křesťanského pohledu na člověka. Kromě toho řecké pojetí vážně překáží ústřednímu biblickému učení o vzkříšení jak Ježíše tak všech věřících. Tento fakt byl, a je i nadále, jasně uváděn spisovateli v teologii, ačkoli jejich protest se zdá procházet bez povšimnutí. Naše připoutání k tradičním způsobům myšlení o člověku, a to zejména ve vztahu ke smrti, nám téměř znemožňuje přistoupit k tématu svobodomyšlně. Nicméně, dospět k pohledu, jaký sdíleli Ježíš a apoštolové, znamená odložit domněnky tak účinně vštěpované řeckým vlivem v době po No-

vém zákonu a podívat se nanovo na skutečné biblické učení o člověka.

Uznávaný švýcarský teolog Oscar Cullmann poukazuje na "rozšířený omyl přičítat prvotnímu křesťanství řeckou víru v nesmrtnost duše" (*Resurrection or Immortality*, str. 6). Hovoří o nesmrtnosti duše jako o široce přijímaném názoru, ale o "jednom z největších nepochopení křesťanství." "Neexistuje," říká, "žádný smysl ve snaze skrýt tuto skutečnost, nebo ji zastřít přehodnocením křesťanské víry. To by mělo být projednáno zcela upřímně" (*tamtéž*, str. 15). S těmito pozorováními souhlasíme z celého srdce. Americký teolog G. E. Ladd uvádí, že abychom pochopili biblickou naději na nesmrtnost, musíme nejdříve pochopit biblický pohled na člověka. Toto pojetí, říká, "stojí v ostrém kontrastu k řeckému pohledu na člověka. Jedno z nevlivnějších řeckých pojetí člověka vychází z platónského myšlení a často mělo silný vliv na křesťanskou teologii. Totiž, že člověk je dualitou těla a duše. Duše je nesmrtná a "spasení" se rozumí odlet duše při smrti, aby unikla břemenu jevového světa a našla naplnění ve světě věčné skutečnosti." V ostrém kontrastu k tomuto pohledu na smrt Dr. Ladd poukazuje na to, že "Pavel nikdy nepojímá spásu duše mimo tělo ... ani lidská duše ani duch není považován za nesmrtnou část člověka, která přežívá smrt. Biblické slovo 'duše' je prakticky synonymem pro osobní zájmeno. *Neexistuje ani myšlenka na nesmrtnou*

duši existující po smrti" (I Believe in the Resurrection of Jesus, str. 45, zdůraznění moje).

Dalekosáhlé důsledky řecké filozofie na křesťanskou víru popsal také G.A.F. Knight ve své knize, *Law and Grace* (str. 78, 79):

Mnozí lidé dnes, a to i věřící, zdaleka nechápou základy své víry ... vzhledem k pochopení světa, ve kterém žijí, jsou zcela nevědomky závislí spíše na filozofii Řeků než na Božím slovu! Příkladem je převládající víra v nesmrtnost duše mezi křesťany. Mnozí věřící si zoufají z tohoto světa; zoufají si z jakéhokoli smyslu ve světě, kde se zdá, že vládne utrpení a frustrace. A tak vyhledávají propuštění svých duší z břemena těla, a doufají ve vstup do "světa ducha", jak tomu říkají, do místa, kde jejich duše najde blaženost, které se nemohou dopátrat v těle... Starý zákon, který byl ovšem Písmem rané církve, nemá vůbec slovo pro moderní (nebo starověkou řeckou) představu "duše". Nemáme žádné právo vkládat toto moderní slovo do řeckého slova *psyche* svatého Pavla, protože jím nevyjadřoval to, co tím slovem myslel Platón; vyjadřoval jím to, co jím mínili Izaiáš a Ježíš ... Existuje jedna jistá věc, kterou můžeme v tomto okamžiku říci, a to, že *populární učení o nesmrtnosti duše nelze vysledovat v učení Bible* (zdůraznění ode mne).

Prekvapivou skutečností zůstává, že poselství útěchy, která neustále zaznívají při pohřebních obřadech a v nichž se říká, že "duše zesnulých" jsou již "v nebi", potvrzují ústřední princip řecké filozofie, který vůbec nelze nazvat křesťanským!

Biblické pojetí "duše"

Nyní přistoupíme ke zkoumání biblického pojetí "duše". Naše chápání tohoto pojmu bude podmiňovat naše chápání stavu člověka po smrti.

Základ biblické antropologie je položen v Genesis 2:7: "PÁN Bůh vytvořil člověka z prachu země, a vdechl mu v chřípí dech života; a člověk se stal živou duší." Vytvoření člověka je tedy popsáno ve dvou fázích. Organizované tělo, zatímco stále ještě bez života, je přesto "člověk" - člověk vyrobený z prachu země. Zdůrazňujeme, že zatímco dosud bez oživení, tvor je přesto muž, první Adam, který je, jak Pavel říká, "ze země, udělaný z prachu" (1. Kor. 15:47). Když je mu dech života vdechnut do jeho chřípí, člověk se stává oživenou duší (*nefeš*). Setkáváme se zde se zásadně důležitým hebrejským slovem *nefeš* -

"duše" - jako popisujícím člověka, "živé duše." Ale musíme hned poznamenat, že se *nefeš* v Genesis 1:20, 21, 24, 30 již vztahovala rovněž na *zvířata*. Překlada-tele našich anglických verzí nám prokázali medvědí službu, když zatajili tuto skutečnost. Byli zřejmě tak svázáni představou, že slovo "duše" musí znamenat "nesmrtnou duši", vlastněnou jedinec lidmi, že nebyli ochotni ukázat, že "duše" je společným znakem člověka a zvířete podobně. V Genesis 1:20 najdeme "pohybujícího se tvora, dokonce živou duši" (*nefeš*). Ve verši 21, "každá živá duše [*nefeš*], co se hýbe." Ve verši 24, "ať země zrodí živou duši [*nefeš*] podle svého druhu"; a ve verši 30 "a každému zvířeti na zemi a každému ptáku ve vzduchu, a všemu, co se plazí po zemi, ve kterém je živá duše [*nefeš*]."

Klíčový bod

Klíčovým bodem, který zde stanovíme, je, že ani člověk, ani zvířata nejsou dvojjedinými tvory, kteří se skládají z těla a duše, jež mohou být odděleny a nadále existovat. Jak člověk tak zvířata jsou duše, to znamená vědomé bytosti oživené infúzí božského dechu života. Jako živé duše mohou být také popsány jako "mající duši", stejně jako v angličtině můžeme popsat člověka i zvířete jako bytosti vědomé sebe, nebo jako mající vědomé bytí. Ve 23 pasážích Starého zákona a v jedné v Novém zákoně (Zj 16:3) hebrejské slovo *nefeš*, duše, nebo jeho ekvivalent řecké *psuche*, je použito na zvířata. V každém případě "duše" je úzce spojená s myšlenkou oživení, života. Tak v Levitiku 17:11, "život [*nefeš*] těla je v krvi," doslovně, "duše těla, je v krvi."

Významná skutečnost, která vychází najevo z tohoto zkoumání hebrejského pojetí "duše," je, že s ním nikdy není ani na chvíli spojená nesmrtnost. Stvoření člověka k obrazu Božímu ho pozvedá vysoko nad zvíře v inteligenci a v mravním rozhodování; ale to, co sdílí s živočišnou říší, jej činí náchylným k podobné smrti, protože "člověk je podobný zvířatům, která hynou" (Ž 49:13); "člověk nemá před zvířetem žádnou přednost, jak umírá jeden, tak umírá druhý. Vše vzešlo z prachu, a vše se do prachu opět vrací" (Kaz 3:19, 20). Pisatel knihy Kazatel opakuje Boží slova Adamovi: "Prach jsi a do prachu se navrátíš." Neměli bychom být tedy překvapeni, když zjistíme, že Židé mluví zcela přirozeně o mrtvé duši. "Duše, která hřeší, zemře" (Ezek. 18:4, 20). "Existovaly duše, které se poskvřili nad mrtvým tělem [*nefeš*] člověka" (Lev. 21:11). Dospíváme zde k nejužitečnější definici duše (*nefeš*), k definici, která může být bezpečně použita ve velmi velkém počtu případů od Genesis až po Zjevení. *Nefeš* a jeho řecký ekvivalent *psuche*, když použito na člověka, se překládá jednoduše jako "osoba". Biblická "duše" je v podstatě jedinec, a to buď žijící osoba (duše), nebo mrtvá osoba (duše). Pro potvrzení ústřední skutečnosti biblických jazyků se odvoláváme na uznávaného britského vědce Nigela Turnera, autora *Christian Words* (T&T Clark). Zabývá se novozákonním řeckým ekvivalentem hebrejského slova *nefeš*:

Musíme připustit, že biblické řecké slovo *psuche* znamená "fyzický život"... Spolu s tímto pojetím ... se tam objevuje v biblické řečtině význam "osoba" ... Život člověka, jeho vůle, emoce a především člověk

"sám". Jestliže člověk získal celý svět jen, aby ztratil svou *psuche* (duši), představuje to ztrátu sebe samotného – ne části sebe. Když tam bylo k církvi přidáno asi 3000 *psuchai* (Sk 2:41), byli přidáni celí lidé. Strach přicházející na každou *psuche* byl na každé osobě (Sk 2:43). Každá *psuche* musí podléhat státu (Řím 13:1), a tak v celém Novém zákoně (Skutky 3:23; Řím 2:9; 16:3; 1 Kor 15:45; 1 Pt 3:20; 2 Pt 2:14; Zj 16:3).

Můžeme přidat k těmto textům Zjevení 20:4, kde se mluví o "duších" těch, kteří byli sťati. "Duše" v této pasáži neznamenaají "odhmotněné duše", jak se často chybně čte, ale osoby, které byl sťaty. Ve Zjevení 20:4 jsou viděni pozvednuti k životu, aby sloužili s Kristem v tisícileté vládě. "*Psuche* (duše) v biblické řečtině znamená to, co je charakteristicky lidské, já ... je to osobnost, co často nazýváme ego ... Důraz je kladen na celé já ... Mariina *psuche* byla lidská osobnost Marie ... Ježíš chce, abych na něm odpočíval celou svou unavenou osobností, egem, celým já (Mat. 11:29). Ježíš dal sám sebe, své skutečné já (*psuche*) za ovce" (*Christian Words*, str. 418-420). Je nám zde připomenuto starozákonní proroctví, že vylije svou duši (*nefeš*) – sebe samého – na smrt.

Nigel Turner poskytuje jemné varování ohledně středověkého a moderního křesťanského nesprávného zacházení s pojmem "duše" znamenajícím samostatnou schopnost v nás. Poukazuje na to, že tato nová definice vděčí za svůj původ pohanskému Řecku, ne hebrejskému Starému zákonu. Doktor Turner musí říci toto: "Duše je často křesťany pojímána, jako by byla uvězněna v těle, jak to myslel Platon, a křesťané říkají, že při smrti odlétá k Bohu v podstatě stejným způsobem, jakým Ježíš odevzdal své pneuma (ducha), když zemřel" (*Christian Words*, str. 421). Doktor Turner vyvozuje citací z Normana Snaitha (*Interpretation 1*, 1947, str. 324): "Nikde v Bibli neexistuje nějaký náznak nesmrtné duše, která přežívá smrt."

Přístupovat k Písmu s předchozím závěrem, že pojem "duše" je třeba chápat s Platónem jako nesmrtnou část člověka, která se svléká ze svého fyzického domova v okamžiku smrti, vytváří zásadní zmatek. Není všeobecně známo, že významní učenci neustále protestují proti zcela neopodstatněným domněnkám o vy-

znamu pojmu "duše", které z biblické křesťanské definice tohoto pojmu stále činí nesmysl. Z množství materiálů na toto téma nyní kriticky porovnaného ve dvou svazcích Edwinem Froome, *The Conditionalist Faith of Our Fathers* (Review and Herald, Washington, DC), citujeme poznámky Franze Delitzsche (1830-1890), vůdčího hebraisty: "V celé Bibli neexistuje nic, co předpokládá vrozenou nesmrtelnost. Z biblického hlediska duše může být předána smrti; je smrtelná." Význačný americký episkopalista Dr. J.D. McConnell napsal: "Ti, z raných křesťanů, kteří byli Řekové, přinesli do nového náboženství platónskou myšlenku, že duše je nezničitelná, a řecký vliv získal nad-

vládu v rané církvi. Platónská nauka o přirozené nesmrtelnosti duše začala být přijímána. Představě bylo odporováno od počátku jako *podvrtné pro samotnou existenci křesťanství.*" (*The Evolution of Immortality*, 1901).

V novější době Canon Goudge odsoudil vliv řeckého myšlení v křesťanství tvrzením, že když řecká a římská mysl začala v církvi převládat, tehdy nastala "katastrofa, ze které se církev nikdy nevzpamatovala, ani v učení ani v praxi" ("The Calling of the Jews," *Collected Essays on Judaism and Christianity*, Shears and Sons, 1939).

"Duch" v Bibli

Nyní se dostáváme k biblickému výrazu "duch". Z Genesis 2:7 se dozvídáme, že infuze dechu života do člověka vytvořeného z prachu měla za následek živého člověka, oživenou bytost. Je zřejmé, že dech života uděluje onu životně důležitou jiskru života, která činí člověka žijící osobou nebo duší, jako opak mrtvého člověka či mrtvé duše. Dech života (*ruach*-duch) je společným vlastnictvím člověka a zvířete, jak se dozvídáme z Genesis 7:14, 15: "všechna zvířata podle svých druhů, všechny dobytek podle svých druhů, všichni plazi pohybující se na zemi, podle svých druhů, všichni létavci podle svých druhů, každý pták, každý okřídlenec. Vešli k Noemovi do archy po párech ze všeho tvorstva, v němž byl *duch života.*"

Slovo "dech" zde představuje důležité hebrejské slovo *ruach*. Ve verši 22 téže kapitoly je shrnuto zničení veškerého života v potopě prohlášením, že "všechno, co mělo ve svém chřípí dech života ... zemřelo." Společný osud člověka a zvířete je jasně popsán v Kazateli 3:19, 20: "Neboť pokud jde o úděl lidských synů i o úděl zvířete, mají stejný úděl: Jak umírá jeden, tak umírá i druhý, a obojí stejně dýchá. Člověk nemá před zvířetem žádnou přednost, vždyť je to všechno marnost. Všechno to odchází na stejné místo; vše to vzešlo z prachu a vše se to navrací v prach." Při smrti, říká stejný pisatel, duch (*ruach*) člověka i zvířete se stejně vrací k Bohu, který jej dal (Kaz. 3:20; 12:7). Žalmista sdílí stejný názor. Stvořené bytosti obecně spějí ke společnému konci, "když jim (Bože) odejmeš ducha [*ruach*], hynou a navracejí se v prach" (Ž. 104:29). Podstata křehkosti člověka spočívá pro

biblické pisatele v tom, že při smrti jeho duch (*ruach*) z něho vyjde a on se vrací do země, a "v ten den opravdu zanikají jeho myšlenky." (Ž. 146:4); neboť pokud Bůh "k sobě shromáždí jeho (člověka) ducha a dech, všechno tělo spolu vydechne naposled, a pozemský člověk se vrátí až do prachu." (Job 34:14, 15).

Ruach Starého zákona je neviditelná životní síla, která oživuje stvoření. Je hnací energií udržující funkce mozku a nervového systému. Je-li *ruach* z těla odebrán, tvor umírá a božská síla se vrací tomu, kdo ji dal. Tvor se dostává do bezvědomí ve smrti, protože *ruach*, zdroj jeho vnímající existence byl odstraněn. Nelze příliš zdůraznit, že biblický termín "duch" neobsahuje, stejně jako "duše", *skutečnou osobnost schopnou vědomé existence mimo tělo.* Duch je životní síla vytvářející oživení. V Novém zákoně duch, ovšem, začal znamenat ohnisko vyššího božského života předávaného svatým Duchem. Jak říká Nigel Turner, *pneuma* a přídatné jméno *pneumatikos* se týkají duchovní stránky naší přirozenosti. "Je však téměř nemožné zjistit, zda v těchto větech se svatý Pavel odkazuje na vlastní *pneuma* věřícího nebo na svatého Ducha" (*Christian Words*, str. 427). Přesto je *pneuma* stále ještě používáno ve svém původním významu jako životní síla u Jakuba 2:26: "... je tělo bez ducha mrtvé." Je proto vhodné, že smrt je popsána ve dvou pasážích Nového zákona jako vzdání se ducha. "Ježíš zvolal: 'Otče, do tvých rukou odevzdávám svého ducha.' Když to řekl, vydechl naposled." (Luk 23:46).

A ve Skutcích 7:59, 60, "Štěpán řekl: 'Pane Ježíši, přijmi mého ducha...' ... Když to řekl, zesnul."⁴

Musíme si dávat pozor, abychom do těchto pasáží nevkládali řecký názor, že "duch" zde znamená skutečnou osobu, nyní existující vědomě jako nehmotný duch. Jednat tak znamená udělat skok do velmi odlišného světa řecké filozofie. Tady jsme v samém jádru projednávané věci. Biblický názor je, že Štěpán usnul; nežil dále někde jinde. On, Štěpán, je stále ještě identifikován s mrtvým tělem, stejně jako Ježíš, celý člověk, zemřel, když byl božský životodárný duch odejmut, vydán s ohledem na jeho obnovu v pozdějším okamžiku vzkříšení. Při vzkříšení povstává mrtvý člověk z hrobu, kde se spí v prachu až do okamžiku, kdy se probudí (Dan. 12:2). Podobně Lazar upadl do spánku – minulý čas zcela jasně objasňující, že nejen usnul, ale zůstal ve spánku až do svého vzkříšení; a protože "Ježíš mluvil o jeho smrti," Lazar byl mrtvý a zůstal mrtvý, dokud nebyl z hrobu povolán zpět k životu (Jan 11:11, 14, 43, 44).

Musíme zdůraznit, že odchod ducha nemůže znamenat, že člověk sám odcestuje plně při vědomí na jiné místo. Číst Písmo jako by toto bylo tím významem, znamená prostě vkládat do něj řecké ponětí o duši jako vědomé entitě schopné přežít smrt. Ale vkládat do Bible cizí řecké představy, které jsou neslučitelné s hebrejským myšlením, znamená míchat dva protichůdné myšlenkové světy. Výsledkem může být pouze zmatek vedoucí ke zhroucení komunikace mezi apoštoly a námi samými; neboť zavedením našich vlastních tradičních domněnek do biblických zázna-

mů a nahrazením našimi vlastními řeckými definicemi pro klíčová slova jako "duše" a "duch", stavíme nejúčinnější bariéru proti porozumění Bibli. Rovněž odmítáme biblické naléhání na realitu smrti, a v případě Ježíše, jeho skutečné smrti za naše hříchy. Protože jsme vždy věřili, že člověk přežívá smrt jako vědomý nehmotný duch, předpokládáme, že pisatelé Nového zákona zamýšleli nám sdělit tuto myšlenku ve dvou pasážích, ve kterých je řečeno, že duch se vrací k Bohu. A nejsme odrazeni naprostou nepřítomností jakéhokoli odkazu v Písmu na lidskou existenci v posmrtném stavu jako nehmotného ducha.⁵ Je šokující zjistit, že v jediné zmínce v Novém zákoně o beztělesném stavu v souvislosti se smrtí se mluví o stavu, o kterém se Pavel zdráhá uvažovat!! Toužíme být oblečení novým tělem, říká, "takže nebudeme shledání nahými ... nechceme být neoblečení" (2. Kor. 5:3, 4). Naši učenci mají pravdu, když poukazují na základě této pasáže, že "*pojmem odhmotněného ducha je pro hebrejskou mysl odporný*" (Alan Richardson, *Introduction to New Testament Theology*, str. 196, přidáno zdůraznění). Ale právě takový stav si často představujeme pro mrtvé a dovoluujeme, aby skutečná naděje, vzkříšení celého člověka ze smrti do života, upadla do bezvýznamnosti. Jakýkoli zásah do ústředního učení o vzkříšení je třeba brát nejvážněji jako ohrožení biblického pohledu na naši budoucnost. Musíme za každou cenu zachovávat biblický důraz na společné vzkříšení všech věřících zároveň při Kristově návratu. Neboť tuto velkou událost věrní očekávají v opravdové naději, zatímco věrní mrtví spočívají ve svých hrobech (Dan. 12:13).

KAPITOLA 3

MÍSTO A STAV MRTVÝCH

Pokud nekonzistentní překlad nefesh nebo "duše" v anglických verzích zastírá skutečnost, že jak zvířata tak člověk vlastní duši, ještě vážnější zmatek byl zaveden nekritickým použitím slova "peklo", aby tlumočil dva naprosto odlišné biblické výrazy:⁶ jeden

popisující umístění všech mrtvých a jiný znamenající místo budoucího trestu pro ničemné, to znamená "pekelný oheň". Ve Starém zákoně hebrejské slovo *šeol* (řecký ekvivalent je *hades*), překládaný jako "peklo", "hrob", "jáma", označuje místo, ke kterému jdou při

⁴ Alternativně, Štěpán cituje Žalm 31:5, kde David, který nehodlal zemřít, říká, "v ruce tvé odevzdávám svého ducha". Štěpán bude přiveden k životu při vzkříšení s věrnými (1 Kor. 15:22, 23).

⁵ Hebreům 12:23 říká, že celá církev je zapsána v nebi a zahrnuje ty, jejichž duchové jsou zdokonaleni. Neříká, že

mrtví žijí v nebi před vzkříšením jako odtělesnění duchové!

⁶ Další zmatek byl přidán podáním třetího slova *tartaros* jako "peklo". *Tartaros*, nebo spíše slovesná forma z něj odvozená se vyskytuje pouze ve 2 Pet. 2:4 a popisuje místo uvěznění pro padlé anděly, ne pro lidské bytosti.

3 - Stav mrtvých

smrti všichni, jak spravedliví tak nespravedliví. Toto umístění je popisováno jako bytí pod zemí; protože když Kórach, Dátan a Abiron byli odsouzeni k smrti, "země otevřela ústa svá a pohltila je a domy jejich a všechny lidi, kteří náleželi Korachovi, a všechnen majetek. A klesli oni a vše, co jim patřilo, za živa do *šeolu*, a přikryla je země a zmizeli ze shromáždění." (Num. 16:31, 32). Nemůže být pochyb o tom, že podle Starého zákona všechny duše, dobrých i špatných podobně, jsou poslány po smrti do *šeolu* (*hades*), do světa mrtvých. Žalmista se ptá: "Který člověk kdy žil a nespátřil smrt? Kdo zachránil svou duši z moci *šeolu*?" (Ž. 89:49). Stejná pravda je vyjádřena Davidem, mluvícím o Kristu, že jeho duše –on sám– "by neměla být ponechána v *hádu*" (Ž. 16:10; Skutky 2:

27, 31). A Jákob, když uslyšel o Josefově zmizení, nedal se potěšit, a řekl: "Truchlící sestoupím ke svému synovi do *šeolu*." (Gen. 37:35). U Izajáše 5:14 prorok odkazuje na *šeol* tak, že se rozšiřuje, aby přijal mrtvé, kteří do něj sestupují. V Izajáši 14:11 pompa babylónského krále a v 15. verši král sám jsou svrženi do *šeolu*. Existují i další králové ležící ve svých hrobech (v. 18).⁷ Táž souvislost odkazuje na "zdechliny" (v. 19), "pohřbené" (v. 20), a celý obraz potvrzuje to, co nacházíme v celé Bibli, že *šeol* (*hades*) je svět mrtvých, který bychom mohli přesně popsat jako "společný hrob". Zajímavé potvrzení tohoto existuje ve Zjevení 20:13, kde mrtví v moři jsou zjevně odlišeni od mrtvých v *hádu*, v hrobu.

Spánek smrti

Stav mrtvých v *šeolu/hadesu* je důsledně popisován v Písmu jako stav spánku. *Šeol* není místo muk, neboť pojímá jak zlé tak věrné. Hebrejské *šachav* ("spát") opakuje znovu a znovu ve známém výrazu že ten, kdo zemřel, "usnul se svými otci" (1 Královská 2:10, atd.). To znamená, že se připojil ke svým předchůdcům, kteří již byli spící. Z této nejvýmluvnější fráze, tak nepodobné našemu lidovému jazyku ohledně smrti jako "přejít" nebo "odejít domů," se dozvídáme, že mrtví spočívají v bezvědomí. Neexistuje žádná narážka, že by skutečná osoba nespala, ale byla plně naživu někde jinde jako duch! Ze Žalmu 6:6 zjišťujeme, že "ve smrti neexistuje žádná vzpomínka na Boha"; z Kazatele 9:5, že mrtví "nevědí vůbec nic". Žalm 13:4 hovoří o spánku smrti, a Žalm 146:4 popisuje proces smrti zcela konkrétně: "V ten samý den mužovy myšlenky zaniknou." Neboť "mrtví nechválí Pána, ani ti, kdo sestupují do ticha." (Ž 115:17). Daniel se těší na eschatologické vzkříšení a vidí mrtvé probuzené ze spánku v prachu. To neznamena, že mrtví kdysi usnuli a oka-

mžitě se stali vědomými duchy zesnulých určenými k tomu, aby se při vzkříšení spojili se svými těly. Taková myšlenka nemůže vůbec být vnucena do biblického záznamu, neboť Daniel 12:2 popisuje vzkříšení pro nás neomylně jako oživení těch, kteří spí v prachu země. Jsou v prachu, dokud se nevynoří, aby se podíleli na životě v budoucím věku.⁸

Přesně stejná pravda se vyučuje v Jobovi 14:10-15. Zde zvažuje Job vyhlídku na vzkříšení: "Muž zemře a bezvládně leží; člověk vydechl naposled a kde je mu konec? Vody z jezera zmizely, řeka se vsákne a vyschne. Tak i muž ulehl a nevstane až do zániku nebes. Neprocitnou a neprobudí se ze svého spánku. Kéž se stane, že mě schováš v *šeolu*, skryješ mě, než se odvrátí tvůj hněv; určíš pro mě lhůtu a pak se na mě rozpomeneš. Zemře-li muž, ožije snad opět? Všechny dny mé povinné služby budu očekávat, dokud nepřijde má změna. Zavoláš a já ti odpovím. Budeš dychtit po díle svých rukou."

Lazar vstává

S mnohem větším důrazem na vzkříšení v Novém zákoně souvisí i důraz na spánek jako stav, který mu předchází. V Matoušovi 27:52 čteme, že "mnohá těla

spících svatých povstala," to znamená, že svatí se probudili ze spánku smrti.⁹ V Janovi 11:11, který jsme již stručně uvedli, nám příběh Lazara dává co možná

⁷ Králové v *šeolu* jsou poeticky představeni jako by oslovovali zničeného babylónského krále, kterému jsou slíbeni larvy jako lože a červy jako přikrývka (Iz. 14:10, 11).

⁸ "Věčný život" z Daniela 12:2 je doslova "život v nadcházejícím věku" mesiášského Království na zemi (Mt 5:5; Zj

5:10). Ekvivalent v Novém zákoně - "věčný život", "věčný život" - je technický termín, který by měl být rovněž přeložen jako "život v budoucím věku" (srov. pozn. 15)

⁹ Jedno z možných vysvětlení; text neříká, že byla probuzena ze smrti. Pozn. překl.

nejjednoznačnější zprávu o "mechanismu" smrti od Pána samotného. Ježíš s plným vědomím Lazarovy smrti, říká: "Náš přítel Lazar usnul, ale jdu ho probudit." Ježíš, říká Jan, "mluvil o jeho smrti, zatímco oni si mysleli, že mluví o přirozeném spánku. Tehdy jim Ježíš řekl otevřeně: 'Lazar zemřel.'" Dobře známá zpráva, která následuje, popisuje, jak Pán povolal mrtvého muže z hrobu: "Ten, který byl mrtvý, vyšel, ruce i nohy měl svázaný pruhy plátna a jeho tvář byla zavinita šátkem." Vnucovat této bezkonkurenční zprávě cizí myšlenku, že Lazar, duch zesnulého, byl po dobu čtyř dnů při plném vědomí na jiném místě, je jistě výsměchem spolehlivému výkladu. Jednoduchost hebrejského pojetí smrti jako ukončení života a zastavení vědomí stojí v ostrém protikladu k řeckému dualistickému systému, který popírá realitu smrti za předpokladu, že skutečný člověk přežil jako nehmotný duch. Skutky 7:60 musí být podobně ochráněny proti zásahům tradice, které nás často vedly k tomu, abychom odloučili osobní zájmeno od skutečného člověka! Štěpán, jak se říká, odevzdal svého ducha Bohu, a on, Štěpán *usnul*. Smrt Davida je popsána zcela jednoznačně, neboť "zemřel a byl pohřben a jeho hrob je mezi námi

až do dnešního dne." (Skutky 2:29). "Usnul", říká Pavel, "a byl připojen ke svým otcům [kteří sami zemřeli, aniž obdrželi svou slíbenou odměnu—Heb. 11:13, 39], a uviděl zkázu." (Skutky 13:36). "David *nevystoupil na nebesa*" (Skutky 2:34).

Musíme tu zpochybnit pokusy komentátorů, kteří trvají na tom, že David vystoupil do nebe v duchu, ne v těle! Taková exegeze musí znamenat naprosté popření apoštolova výroku. Další důsledné používání "spánku" jako popisu stavu smrti se nachází v 2. Petra 3:4: "Od té doby, co usnuli¹⁰ otcové"; 1. Tesal 4:13: Křesťanští mrtví spí; 1. Korintským 7:39: "Žena je vázána zákonem po dobu, kdy žije její muž. Kdyby její muž zemřel [dosl. 'kdyby usnul'], je svobodná a může se vdát." V 1. Korintským 11:30 mnozí z členů církve "spí" (přítomný čas je významný), tj., "jsou mrtví". V 1. Korintským 15:6 někteří z těch, kteří viděli Pána, usnuli. V 1. Korintským 15:18 Pavel vyhláší nezbytost budoucího vzkříšení; argumentuje, že bez něj ti, kdo zemřeli (usnuli), zahynuli. Takové tvrzení je vskutku silným důkazem proti tomu, že si Pavel zahrával s myšlenkou, že již byli naživu!

Tyndalova námítka

Naším závěrem musí být, že mrtví jak podle Starého tak Nového zákona jsou mrtví, bez rozdílu, očekávající život vzkříšením. Jedině takové tvrzení ve skutečnosti souhlasí s myšlenkou o budoucím vzkříšení k soudu pro svévolníka. Neboť jaký smysl může existovat v přítomném trestu pro ničemné mrtvé, pokud ve skutečnosti mají být souzeni v budoucnu? To by zarážovalo trest před rozsudek. Stejně pro spravedlivé představa nynější blaženosti vyvrací celé novozákonné trvání na budoucím vzkříšení, které samo propůjčuje nesmrtelnost. Tato důležitá okolnost podnítila Williama Tyndale, horlivého stoupence (jakým byl před ním Viklef) tohoto názoru, o který zápasíme, aby se ohradil: "A vy [katolíci] uváděním zesnulých duší do nebe, pekla a očistce ničíte argumenty, kterými Kristus a Pavel prokázali vzkříšení. Opravdová víra je kladena na vzkříšení, ohledně nějž jsme varováni, abychom po něm pátrali každou hodinu. Pohanští filozofové, odmítající to, předkládali, že duše opravdu

stále žijí. A papež spojuje duchovní učení Krista a tělesné učení filosofů dohromady; věci tak protichůdné, že se nemohou shodnout, ne více než duch a tělo u křesťanů. A protože tělesně smýšlející papež dává souhlas pohanským naukám, tudíž první Písmo, aby je nastolil ... a opět, je-li duše v nebi, řekni mi, proč nemít takovou naději jako být anděli? A potom jaký důvod existuje pro vzkříšení?" (*An Answer to Sir Thomas More's Dialogue*, kniha 4, kap. 2, str. 180, 181). To samé varování před nebezpečím vkládání řeckého pohledu na smrt do Bible přišlo z mnoha různých teologických táborů. Evangelikální učenec G.E. Ladd upozorňuje na obvykle uchovávanou zásadu, že "když zemřeme, jdeme do nebe". "Takové smýšlení", říká, "tak oblíbené, jak je, je spíše výrazem řeckého myšlení než biblické teologie" (*The Last Times*, str. 29). Je naší touhou, aby tato skutečnost byla všeobecně uznávána tak, aby tradice, které byly vstřebány z řecké filozofie, mohly být odmítnuty ve prospěch bibli-

¹⁰ V českých verzích je buď zesnuli nebo zemřeli, v anglických verzích je felt asleep. Souček: κοιμάσθαι (έκοιμή-

θην, ...) spáti, usnouti; ve smyslu vlastním i přeneseném = zesnouti, umřítí (pozn. překl.)

ckého učení.

Smrt Ježíše

Tradiční představa oddělené vědomé duše/ducha přežívající smrt, nezpůsobila nikde větší spoušť v biblické zprávě než v záležitosti Ježíšovy smrti. Není nebovyklé setkat se s analýzou Pánovy smrti, ve které je předkládáno, že jeho tělo šlo do hrobu, jeho duch k nebi a jeho duše do *hádu*. V tomto bodě je člověk povinen se ptát, kde byl Ježíš? Pro hebrejské pisatele Nového zákona by se však nemohla stát otázkou, neboť nepřístupovali k předmětu s řeckými domněnkami o povaze člověka, které se tak hluboce zakořenily v naší teologii. Biblickou skutečností je, že Ježíš zemřel. On, Ježíš, byl v *hádu*, v hrobu; již jsme viděli, že "jeho duše" je hebraismem pro "něj samotného". Ve Skutcích 2:27 Petr podává důkaz o vzkříšení Ježíše tím, že říká, "neponecháš jeho duši v *hádu*, ani nedáš svému svatému vidět zkázu." Obvyklý hebrejský paralelismus potvrzuje rovnici, "jeho duše" = "svatý". Zprávou prostě je to, že Ježíš nezůstal mrtvý v hrobě, jak Petr dále vysvětluje. David, v Žalmech, předvídá vzkříšení Mesiáše, uvedl, že jeho duše (on sám) nebyla opuštěna v *hádu*, ve světě mrtvých, ale

byla vzkříšena k životu. Tato zpráva o smrti a vzkříšení nedělitelné osobnosti Ježíše Nazaretského pomůže objasnit odkaz v 1. Petra 3:19, že šel kázat duchům ve vězení. Toto kázání, je řečeno, bylo vykonáno Kristem, když byl "obživen v Duchu". Toto je přesně jazyk popisující stav vzkříšení (Jan 5:21: "Otec pozvedá mrtvé a oživuje je"; Řím. 8:11: "ten, který vzkřísil Ježíše Krista z mrtvých, oživí i vaše smrtelná těla"; 1. Kor. 15:22: "v Kristu budou všichni obživeni"—vzkříšení. Tak se stalo, že když nově vzkříšený z mrtvých, oznámil tento triumf duchům – zde je nejsnadnější chápat že padlým andělům z 2. Petra 2:4.¹¹ Výraz "duše" použitý na osm duší zachráněných při potopě (1. Pet. 3:20) je typickým použitím "duše", na rozdíl od "ducha", k označení lidské osoby. Zmatek v těchto pojmech je kvůli, navrhuje, zavedení cizí ideje člověka jakoby přežívajícího smrt jako nehmotný duch. Toto pojetí, tak odpudivé pro hebrejskou mysl, jak říká Alan Richardson, musí být zapuzeno před tím, než budeme moci přistoupit k Písmu s pochopením biblické antropologie.

Potřebnost spolehlivé biblické nauky člověka

Naším záměrem doposud bylo zpochybnit rozšířený pohled na člověka jako vrozeně nesmrtného. Ti, kteří se drží tohoto názoru, budou přirozeně vidět smrt jako ovlivňující jenom tělesného člověka – skutečně já nezemře: pouze přejde do plně vědomé existence na jiné rovině. Tvrdíme, že se nic z takového druhu analýzy budoucnosti člověka v Písmu nevyskytuje. Biblická naděje se vztahuje výhradně k nesmrtnosti jako daru, jenž je udělen smrtelnému člověku prostřednictvím vzkříšení. Myšlenka vrozené nesmrtnosti představuje nebezpečný zásah do biblického učení o vzkříšení, ba do celého Božího plánu spásy. Je málo známou skutečností, že odborníci ze značně se lišících teologických táborů a trvajících celou historii křesťanství vyjádřili nejsilnější podporu pro biblický pohled na člověka jako komplexní jednotu. Přesto tradiční teologie byla tak často brzděna všeprostopupujícím vlivem augustinovského platonismu. Toto pronikání cizí metafyziky, je třeba, domníváme se, brát vážně. Po-

kud nás Petr, apoštol, vybízí, abychom rostli v milosti a poznání Ježíše Krista, a pokud nás neznalost odcizuje Bohu (Ef. 4:18), nemůže být pravda, aby všeobecně opatrované víře v nesmrtnost duše bylo dovoleno přetrvávat jako vůdčímu principu křesťanské víry. J.A.T. Robinson říká, "Opírá se o teologické předpoklady, které jsou zásadně v rozporu s biblickým učením o člověku."¹² Když anglikánská církev předváděla svůj plán věnovaný památce Williama Templea, *Towards the Conversion of England* (1945), bylo vyřčeno následující stanovisko: "Vrozená nezničitelnost lidské duše (nebo vědomí) vděčí za svůj původ řeckým, ne biblickým zdrojům. Stěžejním tématem Nového zákona je věčný život, ne pro kohokoliv a každému, ale pro věřícího v Krista, jak vstal z mrtvých. Volba je předložena člověku tady a teď." B.F.C. Atkinson vydal svůj příspěvek k diskusi, když napsal: "Jak člověk tak zvířata jsou dušemi; nejsou dvoudílnými bytostmi, které sestávají z duše a těla,

¹¹ Viz výtečnou diskusi v *The First Epistle of St. Peter*, od E.G. Selwyna, str. 198, 199.

¹² *In the End God*, str. 91.

kteří mohou být odděleny a poté dále existovat. Jejich duše jsou celkem, jenž se skládá z jejich těl, stejně jako z jejich duševních sil. Mluví se o nich jako o majících duši, to znamená jako o vědomém bytí" (*Life and Immortality*, str. 2).

Po příliš dlouhou dobu bylo nekriticky přijímáno, že "přechodný stav", kterým je obvyklé utěšovat pozůstalé, přirozeně zapadá do eschatologického schématu biblických pisatelů. Přichází jako šok objevit z pověření nejen Bible ale tolika autoritativních komentátorů, že myšlenka odtělesněného vědomí pro člověka je zcela mimo soulad s biblickým myšlením. To by nás mělo odradit od výuky našich dětí a od ká-

zání na pohřbech o přítomném přežití mrtvých "na nebesích". Bývalý Regius profesor teologie nás varoval, že "křesťanská víra nerozděluje tělo a duši jako porušitelnou a nepomíjící část smíšené přirozenosti, nebo tomu odporuje. Umírá celý člověk, jako zemřel celý Kristus, a celý člověk bude pozvednut 'v Kristu' k životu ... Vzkříšení Ježíše nebylo únikem duše od těla. Bylo pozvednutím toho, kdo zemřel a byl pohřben" (*The Belief of Christendom*, John Burnaby, str. 189). Taková tvrzení jako tato zasahují samotný kořen vědomého přechodného stavu mezi smrtí a vzkříšením, neboť ujišťují, že člověk je prostě mrtev a pohřben, ačkoli v Kristově opatrování, čekající na vzkříšení z mrtvých.

Jiní bibličtí učenci

Další význačný učenec, F.F. Bruce, není o nic méně důrazný v tom, že myšlenka odhmotnění, na níž je založena naše představa přechodného stavu, je pro Pavla nemyslitelná:

Pavel očividně nemohl přemýšlet o nesmrtnosti bez ohledu na vzkříšení; pro něj bylo tělo nějakého druhu pro osobnost nezbytné. Naše tradiční uvažování o "nesmrtné" duši, které tolik dluží našemu řecko-římskému dědictví, nám ztěžuje představit si Pavlův úhel pohledu ... být bez těla jakéhokoli druhu by mohlo být něco jako duchovní prázdnota nebo izolace, se kterou by se jeho mysl srazila ... Nedokázal si představit vědomou existenci a komunikaci se svým okolím v nehmotném stavu (*Drew Lecture on Immortality*, 1970, str. 469-471).

Jde o velmi jedinečnou skutečnost, že jediný výskyt v Písmu řeckého výrazu označujícího odhmotnění se vyskytuje v kontextu, v němž Pavel objasňuje své zděšení z takového stavu. Nicméně jsme patrně mravně zavázáni k víře v právě takový posmrtný stav pro zesnulého. Není pochyb o tom, že v hloubi svého srdce sdílíme Pavlovu neochotu bavit se vážně o myšlence vědomé existence bez těla; ale naše kréda, zdá se, požadují, aby zesnulý byl okamžitě potěšen, i když ti žijící zůstávají v těle. Nanejvýš důležitou otázkou je, zda tímto způsobem nezachováváme tradiční učení, které nelze logicky skloubit s biblickým učením o podstatě člověka a jeho budoucím vzkříšení z mrtvých. Jádrem biblické útěchy pro mrtvé nespočívá v nynějším odhmotnění, ale v budoucím vzkříšení ke slávě. Potřebná je víra v jistotu té nadcházející události.

John Burnaby se zmiňuje také o velkém nebezpečí v udržování představy, která odvádí pozornost od vzkříšení závislém na Kristově návratu. S odvoláním na tradiční přechodný stav říká: "To poskytuje útěchu jednotlivci tváří v tvář smrti, a ještě více těm, které zanechává za sebou, kterým musí chybět prosté očekávání 'konce'. Ale to se nedá snadno kombinovat se vzkříšením. Neboť pokud mohu být s Kristem bez svého těla, k jakému účelu bude nové tělo, až přijde?" (*The Belief of Christendom*, str. 192). Přesně tak. Ve skutečnosti jsou jeho upozornění více než oprávněná, když vezmeme v úvahu, že velká událost, která se vyznačuje vzkříšením, parousia (druhý příchod), byla tragicky zanedbávána v tolika kázáních. Mohlo by se to snad stát, kdyby byla tato událost chápána s Novým zákonem jako slavná chvíle, kdy mrtví poprvé přijdou vědomě do Kristovy přítomnosti?

Proto existují dvě hlavní obtíže, jak postavit vědomý přechodný stav na biblický základ. Ta první je, že možnost odhmotnění musí být do Písma vnesena. To je, jak jsme viděli, cizí pro naději pisatelů Nového zákona, kteří pátrají po jednom velkém vyvrcholení křesťanského odvážného podniku - vzkříšení celého člověka při Kristově příchodu. Ta druhá potíž, představa, že v okamžiku smrti je dosažen cíl nehledě na vzkříšení během parousie, snižuje vzkříšení na pouhý dodatek křesťanského eschatologického projektu. Vzkříšení se tak stává dodatečným nápadem, stejně tak parousia a vskutku království přestávají mít jakýkoli reálný význam v mysli věřícího. Kdo bude popí-

rat, že výsledky tohoto zbídačeného eschatologického pohledu nejsou dnes v církvích snadno rozpoznatelné? Jistě není bez významu, že Pavlova závěrečná slova Timoteovi zahrnují slavnostní prohlášení před Bohem a Pánem Ježíšem Kristem o jeho naději na Kristovo zjevení a království (2. Tim. 4:1). Že tyto události, včetně vzkříšení z mrtvých, jsou skutečným středem zájmu v biblické teologii, nelze popřít. Nesmí docházet k odklonu zájmu k údajnému přechodnému stavu.

Lež hada z Edenu, "jistě nezemřete", očarovala velkou část diskuse o stavu mrtvých. Ostrý rozdíl mezi životem a smrtí byl rozostřen takovým způsobem, aby byla vyloučena možnost skutečné smrti osobnosti. Ale v Bibli je smrt zánikem vědomé existence. Zvrat to-

hoto děsivého stavu může být uskutečněn pouze prostřednictvím vzkříšení mrtvých k životu! Každá teologie, která nehájí vzkříšení v samém jádru jejího poselství, ztratila kontakt s biblickým zjevením. Síla tradiční teologie vnutit sebe jako jediný rozumný pohled znamenala, že každá myšlenka, která vzniká, aby zpochybnila její nadřazenost, se jeví jako nežádoucí vetřelec. Popírání vědomého přechodného stavu před vzkříšením začalo být spojováno se sektářským myšlením, ne s církvemi hlavního proudu.¹³ Ale máme pravdu, když odmítáme výzvu k návratu k biblickému myšlení, zvláště je-li schvalována tolika významnými vykladači včetně Viklefa, Tyndala a celé řady dalších biblických učenců?

KAPITOLA 4

ÚTOČIŠTĚ POPULÁRNÍ TRADIČNÍ TEOLOGIE

Na podporu závěru protichůdnému k takovému, jaký žádáme my, je citován chumel biblických pasáží. Slavný "prověřený text" se nachází ve 2. Korintským 5, kde se tvrdí, že Pavel popsalsmrt jako "odejít z těla a ... být doma u Pána". S podporou Filipským 1:21-23, kde Pavel toužil "odejít a být s Kristem", a s Ježíšovými poznámkami zloději na kříži je případ přechodného vědomí v nebi v okamžiku smrti často považován za vyřízený. To je živeno také tím, že podobenství o boháči a Lazarovi může potvrdit pouze tento verdikt. Na první pohled by tyto pasáže jistě mohly, jak se zdá,

podporovat řeckou představu o odhmotnění. Ale pokud vzkříšení má být skutečně vzkříšením z mrtvých (jak je popisuje Nový zákon), jak může (podle oblíbeného schématu) také být propůjčením duchovního těla přece už *žijícím* zesnulým osobám? Bylo by to opravdu vůbec vzkříšení v rámci hebrejského myšlení? Tradiční představa se stává ještě více matoucí, když vidíme, že sloveso z Nového zákona popisující akt vzkříšení mrtvých je běžným slovem "probudit ze spánku". Jaký možný smysl může být dodán z probuzení již plně vědomých duchů obdařených blaženou vizí?

Vážné obtíže

Faktem je, že průměrný návštěvník kostela nevěnoval té záležitosti mnoho pozornosti. Jeho předpokladem je, že to, čemu vždy věřil, musí být založeno na Bibli. Přesto pokusy sloučit tradiční učení s neslučitelným v Novém zákoně naráží na vážné potíže; v neposlední řadě je v Novém zákoně nápadná absence jakéhokoli přímého odkazu na mrtvé bytosti dlící nyní s Kristem v nebi. Neboť zatímco se v Novém zákoně neustále tvrdí, že Ježíš "vstoupil do nebes", aby usedl po pravici Otce, o mrtvých se nic takového neříká. Jsou vždy vyobrazení, jako by usnuli a zůstávají ve spánku až do

vzkříšení; a vzkříšení je trvale zařazeno do budoucna do návratu Krista, kdy zřídí své království.

Pokud by okamžik smrti nastal tak, aby se shodoval s okamžikem vzkříšení, pak by každý jednotlivec musel být vzkříšen v odloučenosti od společenství věřících, a to je ovšem pro biblické pisatele nepřijatelná myšlenka. Je přece jediný okamžik slávy, pouze jeden, na který se všichni pisatelé v Novém zákoně těší: vzkříšení všech věřících při příchodu Mesiáše ve slávě.

¹³ Hlavní proud "ortodoxie" se může hodně naučit z práce vykonané takzvanými "sektami", jejichž zájem o pravdy

Písma často odhaluje neznalost a netečnost některých rutinních návštěvníků bohoslužeb.

Nemůže být pochyb o tom, že to, v co Pavel doufal dosáhnout, bylo vzkříšení z mrtvých, to mělo nastat ve stejnou dobu jako znovuobjevení Ježíše na konci věku: "zda bych nějak nedospěl ke vzkříšení z mrtvých . . . jedno však činím: . . .běžím k cíli pro cenu Božího vysokého povolání v Kristu Ježíši. Vždyť naše občanství je v nebesích, odkud také dychtivě očekáváme Zachránce, Pána Ježíše Krista, který přetvoří tělo naší poníženosti ve stejnou podobu těla jeho slávy" (Fil. 3:11-14, 20, 21).

Tato pasáž obsahuje tři nepostradatelné prvky Pavlova eschatologického názoru: vzkříšení, druhý příchod (Pán z nebe) a změnu stavu ze smrtelného v nesmrtelný. V naprosté shodě s citovanými verši velký výklad vzkříšení v 1. Korintským 15 zařazuje probuzení mrtvých v Kristu do druhého příchodu a přirovnává tuto

událost s okamžikem, kdy smrtelnost má být vyměněna za nesmrtelnost:

V Kristu budou všichni obživeni. Každý však ve svém pořadí: jako prvotina Kristus, potom při jeho příchodu ti, kdo jsou Kristovi . . . je tomu i při vzkříšení mrtvých: Zásévá se v porušitelnosti, vstává v neporušitelnosti . . . jako jsme nesli podobu pozemského, ponese také podobu nebeského. . .tělo a krev nemůže být dědicem Božího království ani porušitelné nebude dědicem neporušitelného. . . Ne všichni zemřeme, ale všichni budeme proměněni, naráz, v okamžiku, při zvuku poslední polnice. Zazní polnice, a mrtví vstanou jako neporušitelní a my budeme proměněni. Neboť toto porušitelné tělo musí obléci neporušitelnost a toto smrtelné musí obléci nesmrtelnost. . . tehdy se skutečné slovo, které je napsáno: 'Smrt byla pohlcena ve vítězství.' (1. Kor. 15:22, 23, 42, 49, 50-54).

Nesmiřitelné protiklady

Jsme povinni se ptát, jak tato pasáž může snad být smířena s populárním pojetím, že zesnulí mrtví již vlastní nesmrtelnost. Určitě je vyloženě zřejmé, že jen vzkříšení samo propůjčuje nesmrtelnost. A vzkříšení je nesporně kladeno "do jeho příchodu", na poslední ztroubení. To pak znamená, že mrtví musí být pozvednuti, to je "probuzeni", "obživeni". Není jasné nade vši pochybnost, že mrtví musí zůstat v hrobě, dokud z něj nejsou pozvednuti? Neexistuje žádný náznak toho, že vzkříšení znamená slučování již vědomého ducha s jeho tělem; i když jistě vytvoření nových nesmrtelných bytostí musí zahrnovat infúzi ducha do nového těla, aby vytvořilo "duchovní" osoby. Ale duch není jednotlivec nadále existující mimo tělo jako vědomá osobnost. Teprve *po* vzkříšení by bylo přiměřené odkázat se na proměněné svaté jako na nesmrtelné duchy. Jsme postaveni před nesmiřitelný rozpor, po-

kud mrtví již byli obživeni *před* vzkříšením, neboť je zcela výslovně uvedeno, že mají být *obživeni při jeho příchodu* (v. 23).

V 1. Tesalonickém 4 v myslích věřících vyvstala otázka o tom, jaký bude stav těch křesťanů, kteří zemřeli před očekávaným Ježíšovým návratem. Nyní mohl Pavel tak snadno odstranit veškerou úzkost tím, že poukáže na to, že mrtví v Kristu už jsou s ním, že v okamžiku smrti překonali hrob a přišli si pro svou odměnu v nebi. Je dobře známo, že nic takového neříká. Spíše posiluje jistotu, že při Ježíšově příchodu "mrtví v Kristu" –ti spící (v. 14, srv. 1. Tes 5:10)– budou vzkříšeni a spojeni s těmi, kteří přežívají až do velkého dne. Protijedem k beznaději byla tak vyhlídka na vzkříšení při Kristově návratu, ne vědomí o mrtvých na jiném místě, v přechodném stavu, o kterém Pavel neříká ani jediné slovo.

Nechť zpochybňovat tradici

Taková je naše nechuť zpochybňovat přijímaný systém, v němž jsme nevzali vážně připomínky novozákonních badatelů, kteří, ačkoli nemusí být tak znepokojeni tím, v co jsme se rozhodli věřit, nicméně objasňují, že pisatelé Nového zákona upnuli celou svou naději na druhý příchod a vzkříšení, což nastane až v té době, ne dříve. Důležitou otázkou je, zda jsme se nepokusili "předčasně vystartovat" v připisování nesmrtelnosti duchům zesnulých bez ohledu na vzkří-

šení. Za tímto účelem musíme začít s domněnkou o přechodném vědomém stavu mrtvých mezi smrtí a vzkříšením a pak ten stav "najít" v Novém zákoně. Racionálnější metodou by jistě bylo začít s otevřenou myslí a testovat přijatou hypotézu na Písmu.

V Novém zákoně existují dvě pasáže, které mají domněle zajistit solidní důkazy pro Pavlovu víru v to, že zesnulý mrtvý je okamžitě s Kristem. Ale dříve, než

je prozkoumáme, všimneme si připomínek J.A.T. Robinsona ohledně 1. Korintským 15 (citováno výše), kapitoly o vzkříšení. Jeho pozorování naznačují, že v této věci existovala určitá nečistá hra pokoušející se sloučit obecnou víru s neslučitelným Pavlovým učením.

Tato skutečnost by měla vzbudit naše podezření, neboť je zřejmé, že pokud populární názor není v souladu s Biblií, měli bychom očekávat právě takový důkaz o neférovém zacházení s Novým zákonem. Říká: "Čtení 1. Korintským 15 při pohřbech vzbuzuje dojem, že to je kapitola o okamžiku smrti; ve skutečnosti přemítá o dvou bodech: o třetím dnu a o posledním dnu. Moderní doba se pokouší použít Pavlův jazyk k jedinému vzkříšení míněnému jako následujícím bezprostředně po smrti" (*In the End God*, str. 105). Tyto skutečnosti dostačují k tomu, aby ukázaly, že této ústřední pasáži (1. Kor. 15) nebyl umožněn její vlastní smysl; byla přinucena propůjčit podporu myšlenky Pavlovi neznámé.

Nezbytný klíč k problému

Tato analýza předního novozákonního učenice nám poskytuje nezbytný klíč k rozpletení matoucího nesouladu mezi skutečnými fakty Nového zákona s ohledem na posmrtný život a tradičním smýšlením na toto téma. Pravdou je, že populární schéma představuje "nápadnou proměnu" novozákonního plánu. Je "docela cizí" Novému zákonu, na kterém je křesťanství "údajně založeno". Jediný moudrý směr je čelit nepřijemné skutečnosti, že tyto názory jsou tradiční, ne biblické. Není přehnané říci, že se s učením apoštolů zacházelo hrubě ve snaze nalézt ospravedlnění pro eschatologické hledisko autorům Nového zákona neznámé. *Životně důležitý okamžik příchodu Krista, aby zřídil své království, byl nahrazen okamžikem smrti jedinice.* Běžné chápání této věci tedy není zřejmě křesťanské podle norem Nového zákona ani pro záležitost tak ústřední pro víru! Historie však ukazuje, že spíše než to přiznat, vytrváváme v iluzi, že může být dosaženo přijatelného kompromisu mezi původním křesťanstvím a jeho pozdější proměnou. Existuje neochota narušovat tradici. Avšak o takový kompromis je možné pouze se pokoušet lstivou přeměnou jazyka. Neboť Nový zákon hovoří pouze o vzkříšení mrtvých lidí, kteří mají být pozvednuti k životu při Kristově ná-

Existují důkazy o podobné nesprávné manipulaci v jiné části Písma běžně citované na podporu populárního pohledu. J.A.T. Robinson musí říci toto: "Co se týká 2. Korintským 5:1-8, moderní názor, pokud se vůbec vztahuje k Písmu, podává své odvolání. ('Naším přáním je být spíše doma u Pána.') Toto se obvykle vykládá v tom smyslu, v jasném protikladu k 1. Korintským 15, že naše duchovní tělo čeká, aby se na nás obléklo v okamžiku smrti" (*In the End God*, str. 106). Odkazujeme opět na zprávu Johna Robinsona o "nápadné proměně, která zaskočila křesťanskou eschatologii téměř hned, jak oschl inkoust Nového zákona, a to ovlivňuje těžiště zájmu nebo ústřední bod celého případu." Staví do protikladu populární pohled na eschatologii a poukazuje na to "jak cizí, je tato perspektiva, kterou bereme jako samozřejmost, celé novozákonní představě, na které je křesťanství údajně založeno. Neboť v Novém zákoně bod, kolem kterého se točí naděje a zájem, není vůbec okamžik smrti, ale zjevení Krista ve slávě svého království" (*In the End God*, str. 42).

vratu. Mluvíme –a naše vyznání to odrážejí– o vzkříšení těla, čímž se otevřela cesta pro vkládání přesvědčení, že vědomá osoba, formou nehmotného ducha, se již odebrala do nebe vyzvednout svou odměnu, zatímco její tělo samo čeká na vzkříšení v posledním dnu. Snažíme se tedy uchovat nějaký význam pro budoucí hromadné vzkříšení, tak jasně vyučované v Bibli, tím, že tvrdíme, že se jedná o vzkříšení jenom těl na rozdíl od skutečných osob! Rozhodující otázka, kterou jsme posuzovali, je, zda Nový zákon nečinně přihlíží k takovému odlišení mezi tělem a oddělitelnou, plně vědomou duší či duchem.

Nevyhnutelný důsledek nové "zákruty", která byla dána eschatologii, má ovšem posunout těžiště zájmu od budoucího vzkříšení k okamžiku smrti, a v důsledku toho –to je velmi významné– od velké události, kterou Nový zákon spojuje s budoucím vzkříšením – od druhého příchodu a slavného zahájení Božího království na zemi. Náš zájem upoutává zcela jasně to, co se děje s vědomou osobou po smrti, ne to, co se děje s jejím tělem. Přeměněný systém –přijímající cizí platónské ideje zavedený hlavně v Alexandrii ve třetím století– naložil na původní víru cizí (pro Židy)

pojetí nesmrtnosti duše. Prostor byl tak použitelný pro uvedení "duše zesnulého" v okamžiku smrti do vědomé blaženosti. Celá myšlenka vzkříšení se v poz-

dější době pak stala zcela druhotnou, ne-li zcela zbytečnou. Eschatologické naději Nového zákona nemohl být zasazen smrtelnější úder.

Nečestné zacházení s Písmem

Tato záležitost, snažící se vyčistit populární systém ze spisů Nového zákona, zahrnuje některé velmi nečestné zacházení se dvěma nebo třemi pasážemi, které dávají největší šanci tomu, že budou pojaty do tradiční víry. Neboť za každou cenu musí být naše názory víry podepřeny kapitolou a veršem! Připustit, že toto nemůže být provedeno v rámci zákonů spolehlivého výkladu, nás staví do obtížné situace; musíme pak připustit, že to, v co jsme věřili, není křesťanské. Tváří v tvář tomuto dilematu, učenci "demytologizující" školy tvrdí, že jeden eschatologický systém je stejně dobrý jako jiný. Vše jsou "mýty", a ať už se nacházejí v Novém zákoně či mimo něj, nenabízejí žádný božsky směrodatný výrok o tom, co se s námi po smrti skutečně děje. Nicméně, pro ty, kteří jsou přesvědčeni, že Pavlův pohled vděčí za svůj původ (jak sám tvrdí) Ježíšovu Duchu, takový únik do agnosticizmu není vůbec uspokojujivý; a v tu chvíli jsme necháni na holičkách až na možnost opustit tradiční pohled ve prospěch bezpečnosti původního křesťanského učení dochovaného v Novém zákoně. Církevní historie ukazuje, že v mnoha denominačních přesvědčeních existovala upřímná menšina těch, kteří se této možnosti drželi, zatímco hlavní proud setrval u svých tradic. Výzvě vybrat si apoštolskou víru oproti pozdější tradici čelí každý věřící.

Zdůvodnění téměř všeobecně drženého mínění, že křesťanství učí, že mrtví jsou vědomě s Bohem v okamžiku smrti, je obvykle založeno na Filipským 1:23.

Co Pavel vážně myslí?

Co tedy Pavlovo prohlášení v Filipským 1:23 kolem odejítí, aby byl s Kristem? Je-li tento jediný verš čten bez odkazu na 1. Korintským 15, 1. Tesalonickým 4 a Pavlovy následné poznámky *ve stejném dopise* (Fil. 3:11-21), bylo by možné získat dojem, že Pavel očekával, že bude u Krista ihned po smrti. Ale to by bylo v rozporu s celým jeho myšlením, jak je nacházíme vysvětlené v mnohem větší míře v jiných pasážích. O co Pavel opravdu usiloval, je naštěstí objasněno později ve stejném listu: "kdybych mohl jakýmkoli způso-

Pavel zde se ocitá rozervaný mezi přáním zůstat s věřícími a svou touhou odejít, aby byl u Pána. Podepření přijímané tradice je hledáno ve 2. Korintským 5. Pavel tam vyjadřuje přání "odejít z těla ... a být doma u Pána" (2 Kor. 5:8). Tyto verše, vyňaty ze svého bezprostředního kontextu a ze širší souvislosti Starého i Nového zákona jako celku, bezpochyby mohou být použity, aby podložily populární názor. Při bližším pohledu však ukazují, na jak nejisté půdě celý pokus spočívá. V prvé řadě je nesporné, že Nový zákon se všude upíná směrem k parousii a ke vzkříšení věřících, které je důsledně zařazováno do velkého dne jako kolektivní vzkříšení všech svatých. Pavel má přesný a jednoduchý systém vzkříšení: "V Kristu všichni dojdou života ... ti, kteří patří Kristu, při jeho příchodu" (1. Kor. 15:23). V 1. Tesalonickým 4 nabízí útěchu věřícím v souvislosti s těmi křesťany, o kterých je řečeno, že spí, mimořádný výraz použit, pokud by si myslel, že jsou již plně při vědomí v blaženosti u Pána! Není na místě, aby přeživší křesťané truchlili, protože se všichni shledají při budoucím vzkříšení. V podobné situaci bude dnes církev utěšovat tvrzeními, že mrtví jsou již živí u Boha.

Skutečnost, že Pavel neříká nic takového, jen dokazuje propast mezi oběma systémy. Pro dnešního návštěvníka kostela může budoucí vzkříšení být přinejlepším pouze dodatečným nápadem; ke všemu opravdu rozhodujícím, jak si myslí, došlo při smrti.

bem dosáhnout vzkříšení... očekáváme Spasitele, Ježíše Krista, z nebe, který promění naše ponížené tělo, aby bylo připodobněno tělu jeho slávy." (Fil. 3:11, 20). Je nepochybné, že tady nezná žádný jiný cíl než dosáhnout vzkříšení při Kristově návratu. Proto by bylo velmi nečestné číst jeho poznámky o "odejítí, aby byl u Pána", jako vztahující se ke zcela jinému usilování, k touze netýkající se vzkříšení, a tak úplně odlišné od jeho tužby po posledním dnu. Populární víra obsahuje to, že křesťan může být plně naživu u

Krista *bez ohledu* na vzkříšení. To bude znamenat, že smrt není doopravdy smrtí v nějakém skutečném smyslu, ale je pokračováním života v jiné říši. Tímto tvrzením ztrácí vzkříšení z mrtvých smysl! Pavel ve skutečnosti hovoří ve Filipiským 1:23 prostě o svém odchodu, aby byl u Krista skrze smrt a následně vzkříšení.¹⁴ Neboť umírající naleznou své druhé vědomí živá ve vzkříšení. Odejít z tohoto života bude znamenat být s Kristem při jeho příchodu.

Zvážíme-li nyní jeho prohlášení o tom, být nepřítomen v těle a přítomen u Pána, zjistíme taky, že je zasazeno do kontextu, který díky své nápadné podobnosti s 1. Korintským 15 (napsaném jen o rok dříve), se musí vztahovat také k budoucímu vzkříšení, ne k nějakému předpokládanému přechodnému stupni následujícímu bezprostředně po smrti. To lze jasně vidět z rámcového prohlášení, kterým Pavel zahajuje svou zprávu o křesťanské naději na dosažení "duchovního těla": "my věříme, proto také mluvíme, a víme, že ten, který vzkřísil Pána Ježíše, *také nás s Ježíšem vzkřísí* a představí nás spolu s vámi. ... Proto nechabujeme" (2. Kor. 4: 14, 16). Tyto poznámky by nás měly varovat, abychom se nepokoušeli vkládat do Pavlovy následující diskuse myšlenky o budoucím stavu *odděleného od vzkříšení*. Existují tři jasné styčné body mezi 2. Korintským 5 a 1. Korintským 15 a jsou-li vzaty na vědomí, bude zcela nemožné tvrdit, že Pavel se zabývá dvěma odlišnými konečnými stavy. První rys společný oběma pasážím je pojem být "oblečen nesmrtelností": 2. Korintským 5:2, 4: "Neboť v tomto stanu sténáme a toužíme být *oblečeni* našim příbytkem, který k nám přichází z nebe neboť nechceme být svlečeni [tj., odhmotněni],

nýbrž oblečeni, aby to, co je smrtelné, bylo pohlceno životem."

Máme přesně stejný bod zapsán v 1. Korintským 15:54: "Když toto porušitelné tělo oblékne ... nesmrtelnost, tehdy se uskuteční slovo, které je napsáno: 'Smrt byla pohlcena ve vítězství.'"

Za druhé, společné pro obě pasáže je objevení se Pána z nebe (ne v nebi!) kvůli spáse. 2. Korintským 5:2: "toužíme být oblečeni našim příbytkem, který je ... z *nebe*." 1. Korintským 15:47: "Druhý člověk, Kristus, je Pán [přicházející] z *nebe*."

Za třetí, myšlenka, že smrtelnost je nahrazena nesmrtelností: 2. Korintským 5:4: "Přejeme si být oblečeni tak, že smrtelnost bude *pohlcena* životem." 1. Korintským 15:54: "Když toto porušitelné tělo oblékne ... nesmrtelnost, tehdy se uskuteční slovo, které je napsáno: 'Smrt byla *pohlcena* ve vítězství.'"

Tyto styčné body, zahrnující používání totožného jazyka, určitě vylučují možnost, že Pavel má na mysli dvě zcela odlišné události – v neposlední řadě s ohledem na skutečnost, že píše stejným lidem, a během krátké doby. Brát 2. Korintským 5 tak, že odkazuje na okamžik smrti v tom smyslu, že *každý jednotlivec obdrží nesmrtelnost samostatně po smrti*, znamená, jak J.A.T. Robinson říká, "čist pasáž v jasném protikladu k 1. Korintským 15" (*In the End God*, str. 106). Je jistě nejvyšší čas přestat dělat Pavla sama v sobě rozporným a ocenit pozoruhodnou soudržnost a jednotu, která se vztahuje na všechny jeho spisy v tomto ústředním tématu života po smrti.

Jednota pavlovské eschatologie

Můžeme předvést plněji jednotu Pavlova uvažování o budoucím životě věřících porovnáním pěti příslušných pasáží z Pavlových listů ve složené verzi. To poslouží k posílení dojmu, který jsme již získali, když pátral po jediném cíli – totiž vzkříšení všech věřících při parousii. Ten moment je rozhodující pro všechny pisatele Nového zákona. Pavlovo hledisko lze takhle vysledovat (zvýraznění upozorňuje na jednotnost jeho

myšlení). Základní princip Pavlovy budoucí naděje je uveden takto:

A majíce stejného ducha víry, jak je psáno: "Uvěřil jsem, proto jsem mluvil." I my jsme uvěřili, proto i my mluvíme, protože víme, že *ten, který vzkřísil Pána Ježíše, vzkřísí i nás a představí nás spolu s vámi*. Proto neumdléváme... Nehledíme na viditelné věci, ale na ty, které nejsou vidět. Neboť viditelné věci jsou dočasné, ale neviditelné se týkají přicházejícího věku.

¹⁴ V 1. Tesalonickým 4:16, 17 Pavel popisuje, jak přicházíme k tomu, abychom byli "u Pána"— skrze vzkříšení při druhém příchodu.

Víme, že pokud bude náš pozemský dům tohoto stánku zničen, máme dům, který nebyl zhotoven rukama, vhodný pro [nadcházející] věk, v nebesích. V tomto příbytku totiž vsuktu *sténáme* a toužíme po tom, abychom byli oblečeni do našeho příbytku, který k nám přichází *z nebe* (2 Kor 4:13-5:2). Očekáváme Spasitele, Pána Ježíše Krista, *z nebe* (Flp 3:20). Druhým člověkem je Pán *z nebe* (1 Kor 15:47). *Sténáme* v sobě a čekáme na vykoupení našeho těla. Utrpení tohoto času nelze srovnávat se slávou, která se na nás má zjevit. Vždyť naléhavé vytožené očekávání stvoření čeká na zjevení Božích synů (Řím 8:23, 28, 29); jestliže spolu trpíme, budeme *spolu i oslaveni* (Řím 8: 17). Až bude zjeven Kristus, náš život, pak i vy budete *s ním zjeveni ve slávě* (Kol 3:4). Nepřejeme si být neoblečeni, ale *oblečeni*, aby smrtelnost mohla být pohlcena životem (2 Kor 5:4). Ne všichni usneme, ale všichni budeme proměněni, v okamžiku, v mžiku oka, při posledním zatroubení (1 Kor 15:51, 52); v Kristu budou všichni oživeni, ti, kdo jsou Kristovi při jeho příchodu (1 Kor 15:23); zazní polnice a mrtví budou *vzkříšení neporušitelní*. Neboť tomuto porušitelnému náleží, aby bylo *oblečeno* neporušitelností (1 Kor 15:52, 53). Sám Pán sestoupí *z nebe* s velitelským křikem, s hlasem archanděla a s Boží polnicí; a mrtví v Kristu vstanou první; potom my, kteří zůstaneme až do příchodu Páně, budeme uchvázeni spolu s ním *vstříc Pánu v povětří*; tak budeme stále *s Pánem* (1

Tes 4:16, 17). Jsme si jisti a přejeme si spíše být nepřítomni v těle a přítomni *u Pána* (2 Kor 5:6-8); společně zemřít a *společně žít* (2 Kor 7:3). Toužím odejít a být *s Kristem* (Flp 1:23) ... pokud bych mohl jakýmkoliv způsobem dospět *ke vzkříšení mrtvých* (Flp 3:11).

Z těchto pasáží lze vidět, že Pavel očekává být s Kristem *při vzkříšení*, ne dřívě. Obnova biblického systému vyřeší bezdůvodná napětí, která byla vytvořena naším úsilím navrstvit tradiční víru na Písmo. Za prvé, vzkříšení bude znamenat skutečný přechod mrtvých lidí ze smrti do života, a tato velká budoucí událost získá znovu své ústřední postavení v křesťanském myšlení. Za druhé, bude jedinec považován za nedílnou jednotu, ne za živou duši připravenou při smrti o své tělo. Tímto způsobem může být jed řeckých myšlenek vyčištěn ze současného křesťanského výhledu. Zatřetí, intenzita nadšení pro návrat Krista, sdíleného všemi pisateli Nového zákona bude obnovena. Tradiční důraz na okamžik smrti, což je bez významu pro pisatele Nového zákona, neúspěšněji promrhal tuto intenzitu očekávání, takže biblický křesťanský pohled na budoucnost je v církevních kruzích téměř neznámý. Konečně, nebude existovat žádná potřeba ohýbat izolované verše Nového zákona tak, aby vyhovovaly nebiblické tradici.

Podrobný výklad 5. kapitoly 2. Korintským

Téma zpracované Pavlem je vyhlídka na vzkříšení pro věřící. Začíná obecným vyhlášením tématu, který se chystá vzít v úvahu: "Ten, který vzkřísil Pána Ježíše, vzkřísí s Ježíšem i nás a spolu s vámi nás přivede před svou tvář." (2. Kor. 4:14). Argument pokračuje na základě této ústřední naděje: "Proto neochabujeme" (v. 16). Pavel pak porovnává dočasné utrpení, jež podstupujeme v našem současném těle se slávou vzkříšení k životu, který má být poskytnut při v parousii. Je zde zřetelný důraz na oblíbené pavlovské téma: protiklad mezi "přítomným zlým věkem" (Gal 1:4) a budoucím mesiášským věkem (1. Tim 4:8.). Naše současné soužení je chvilkové a bezvýznamné ve srovnání se slávou příslušející nadcházejícímu věku (2. Kor. 4:17). Nyní viditelné věci jsou dočasné; neviditelné věci přináležejí nadcházejícímu věku (v. 18). ("Věčný" podle Autorizované verze¹⁵ je z řeckého

aiónios, jenž by měl být přeložen "týkající se nadcházejícího věku," *Christian Words*, str. 455.) Pokud je náš nynější pozemský dům (tělo) zničen smrtí, máme – perspektiva je jistá – nové tělo čekající na nás. Toto nové tělo je přizpůsobeno životu v nadcházejícím věku (5:1). Toužíme obléci to, co přichází s Kristem z nebe (v. 2). Nebudeme poté nalezeni nazí (tj., ve smrti, srov. nahé zrno vysazené do země s ohledem na vzkříšení, 1. Kor 15:37). Nepřejeme si být bez těla; chceme být oblečeni nesmrtelností při vzkříšení, když má být smrt pohlcena životem (v. 3, 4). Duch je zárukou zaslíbené nesmrtelnosti (v. 5). Víme, že zatímco zůstáváme v našich současných tělech, jsme vzdáleni od Pána (v. 6). Naším přáním je opustit svůj domov v tomto těle a přijmout náš domov s Pánem (verš 8); to znamená, vyměnit naše dočasné tělo za slavné tělo, obdržet je při parousii; neboť se musíme

¹⁵ I podle českých překladů (pozn. překl.)

všichni zjevit před soudnou stolicí Kristovou, když přichází (v. 10).

Celá polemika staví do protikladu náš nynější stav se stavem potom. Interval mezi současností a parousií je významný pouze tehdy, pokud jedinec zůstává naživu, dokud nenastane Příchod. Stav smrti Pavel nebere v úvahu, neboť, jak říká F.F. Bruce: "Neuměl si představit vědomou existence ve stavu bez těla (Zrew Lecture on Immortality *Scottish Journal of Theology* Vol. 24, No. 4, str. 471). Přežít jako duch bez těla je jediná věc, které se bojí!

Tak, zatímco náš tradiční systém je založen na vyhlídce zůstat v okamžiku smrti naživu bez těla, Pís-

mo se zmiňuje o takovém stavu jedinkrát, a odmítá jej jako nemyslitelný. Naší chybou je číst "odejít z těla a ... být doma u Pána", jako kdyby to znamenalo "odejít z těla a ... být bez těla doma u Pána". Pokud se však podíváme do Pavlových spisů na jiné místo, zjistíme, že očekává být u Pána pouze prostřednictvím vzkříšení při parousii (1. Tes. 4:17). Pro Pavla odejít z těla znamená být doma u Pána v novém těle. Nástup do příbytku u Krista (v. 8) zjevně zahrnuje stav těla, neboť celá pasáž je založena na příbytku, obydlí, a stanu jako symbolech těla. Pavel má tudíž na mysli výměnu starého za nové. "Onoho dne budeme opravdu jako on, neboť ho uvidíme takového, jaký je" (1. Jan 3:2). Spojení s Kristem musí počkat na "onen den"

Filipským 1:21-23

Když je vidět, že jednoduché schéma spánku následovaného probuzením při vzkříšení samo o sobě odpovídá biblickým údajům (a je také dostatečně podpořeno spisy z dějin rané církve), lze jen stěží považovat Filipským 1:21-23 za podporu představy bezprostřední přítomnosti u Krista. Jakýkoli problém, jež by mohly představovat tyto verše, lze snadno vyřešit, pokud je zřejmé, že pro ty, kteří usnou ve smrti, plynutí času nemá vůbec žádný význam. Pro věřícího, který se probouzí ve vzkříšení, nebude mít žádný smysl interval mezi smrtí a vzkříšením.

Ve Filipským 1:23 se Pavel zamýšlí nad svou smrtí: "Pro mě zemřít je zisk." Myslí, dost přirozeně, na bezprostřední přítomnost u Krista. Pro umírajícího člověka bude okamžik, kdy zavře oči ve smrti, ihned následován zvukem poslední trubky. Nezažije žádný interval mezi smrtí a vzkříšením, které je jeho cílem (Fil. 3:11). Musíme nicméně trvat na tom, s Oscarem Cullmannem, že mrtví jsou stále "v čase" (*Immortality of the Soul or Resurrection of the Dead?* str. 49); "jinak", jak Cullmann dodává, "problém v 1. Tesalonickým 4:13 a násl. by neměl žádný smysl". Zatímco

mrtví zůstávají "uvnitř času", neexistuje *pro ně* vědomí intervalu od smrti do vzkříšení. *V tomto smyslu*, a pouze v tom smyslu, umírající věřící vykročí z tohoto věku do Božího království, které dorazí při parousii.

Pokud tehdejší věřící sdíleli s Pavlem jeho jasnost vize a víry v budoucnost, neexistovalo by pokušení číst v jeho spisech představu vědomého stavu před vzkříšením. Pro Pavla a pro ranou církev je jediným cílem vzkříšení k životu při parousii. To pak znamená, že doufá v to být "s Pánem," a v 1. Tesalonickým 4 popisuje událost, která ho uvede do Kristovy přítomnosti – "a tak budeme navždy s Pánem" (1 Tes. 4:17).

Někteří současní komentátoři, vědomi si toho, že žít jako nehmotný duch by pro Pavla bylo nemyslitelné, jsou zahnáni k zoufalé pomoci z nouze navrhopvat, že ve 2. Korintským 5 apoštol zavrhl kompletní eschatologickou vizi, kterou obdržel jako božské zjevení v 1. Korintským 15 jen krátký čas předtím. Navrhují, že ve 2. Korintským 5 očekával nové tělo po smrti, a ne parousii. Taková "řešení" však ukazují spíše na touhu zachovat za každou cenu tradiční vědomou existenci pro mrtvé nehledě na vzkříšení při parousii.

KAPITOLA 5

Boháč a Lazar a lupič na kříži

Víc než kterákoli jiná pasáž Písma může být podobenství o boháči a Lazarovi (Lukáš 16:19-31) vstřebáno do populárního učení, že trest a odměna jsou mrtvým naděleny *už před vzkříšením*. Přesto samotná myšlen-

ka, že osud svévolníků je zpečetěn a jejich trest vykonán před vynesením rozsudku, byla prohlášena za nerosozumitelnou. Písmo neuděluje nesmrtnost nikomu a nikoho z mrtvých neposílá před soud bez ohledu na

vzkříšení (Jan 5:28, 29; Zjev. 20:11-15). G.E. Ladd poznamenává, že "v této pasáži [podobnosti o boháči a Lazarovi] existuje jedno učení, které protirečí celkovému biblickému učení o přechodném stavu, a sice,

že rozsudek a odměna se uskuteční bezprostředně po smrti. *Na všech jiných místech nastává soud při Druhém příchodu*" (*The Last Things*, str. 34, zdůraznění ode mne).

Nebiblické domněnky

Příběh o Lazarovi a boháči lze ve skutečnosti číst ze dvou zcela odlišných hledisek. Vše záleží na tom, jaké domněnky jsou uplatněny na tuto fascinující část Písma. I přes vypůjčení některých tehdejších farizejských pojmů se Ježíš ve skutečnosti neupínal k nebiblickým zdrojům, které si farizeové už osvojili pod vlivem řeckého myšlení. Přistupujeme k podobnosti pevně přesvědčení Starým zákonem, že *hádes* není v *současné době* místem trápení pro zlé lidské duchy, a že vědomý lidský duch, zbaven svého těla, je pro biblické pisatele nemyslitelný. *Hádes se v budoucnu* může stát místem potrestání (Ž 9:18).

Úvodní slova "byl jeden ... člověk ..." připomínají příběh o marnotratném synovi a podobnosti o nespravedlivém správci, které začínají stejnou frází, a varují nás, že máme co do činění s příběhem, který je spíše morální promluvou než přímočarým pojednáním o eschatologii. "Je nemyslitelné," říká F.W. Farrar (*Smith's Dictionary of the Bible*, vol. 2, str. 1038) "zakládat důkaz významné teologické nauky na pasáži, která nepopíratelně oplývá židovskou metaforou."

G.M. Gwatkin v *The Eye for Spiritual Things*, str. 41, píše o našem textu: "Dovolte mi, abych vás jen varoval, že *podobnost je podobností*, ne doslovná skutečnost. Je dobrým poučením, které nám Pán chce dát, ale nemůžeme považovat za samozřejmé, že chce učit všemu, co se zdá, že říká, například, že v ráji budeme sedět v Abrahamově klíně." Regius Profesor hebrejštiny vyjádřil podobné hledisko: "Předpokládat, že cílem našeho Pána zde je předat nauku o přechodném stavu, znamená naprosto *nepochopit podobnost*." (Dr. C. H. Wright, *The Intermediate State*, str. 278).

Mesiášská hostina

Čtete-li s biblickou eschatologií v mysli, porozumíme odkazu na chudáka uvedeného na Abrahamova prsa jako paralelu k andělům shromažďujícím věřící do království Božího a k mesiášské hostině při parousii (Mat 24:31; Lukáš 14:15), kde budou stolovat s Abrahamem, Izákem a Jákobem a se všemi věřícími

Jak zřídka byla varování vyslyšena! Svým učením o budoucím trestu způsobili farizeové převrat starozákonního myšlení tím, že vstřebali tutéž platónskou filozofii, která leží u kořenu tolika naší vlastní teologie. Některé z apokryfních knih a pseudoepigrafů ukazují, že *šeol/hádes* Písma se stal oživeným příbytkem odhmotněných duchů v rozporu se starozákonním popisem hrobu jako místa, "kde není ani činnost, ani důmyslu, ani umění, ani moudrost" (Kaz 9:10), a kam mrtví sestupují do ticha a "nevědí vůbec nic" (Kaz. 9:5), zatímco "spí v prachu" (Dan. 12:2). Farizeové rozdělili *šeol/hádes* do dvou oddílů, aby ubytovali spravedlivé "na Abrahamových prsou" a zkažené podstupující "prokletí, pohromy a muka" (1. Enoch 22:9-13). Existují jasné styčné body mezi jazykem podobnosti v Lukášovi a učením farizeů. Avšak i přes vypůjčení frazeologie, podobnosti nikde výslovně neuvádí, že ke scénám o odměně a trestu popsaných ve verších 22-26 dochází *před vzkříšením*. Ačkoli příběh může být vytvořen tak, aby se hodil pro platónský systém bezprostředního přežití při smrti, je velmi významné, že Lazar a boháč nejsou považováni za nehmotné duchy nebo duše; ale podobnosti (tj., alespoň verše 19 až 26) může být také čteno zcela uspokojivě s biblickým schématem v mysli. Nepotřebujeme tudíž říkat, že Ježíš "přizpůsobil" svůj příběh nauce farizeů o posmrtném životě. V každém případě lze v podobnosti stěžejně předpokládat přesný program událostí. Jeho účel se nachází někde jinde. Používat tento příběh samotný jako základ chápání toho, co se stane při smrti, když je tolik jasněho poučení uvedeno v Písmu na jiných místech, je sotva ospravedlnitelné.

(Mat 8:11). Tato odměna je předložena Ježíšem "při vzkříšení spravedlivých" (Luk 14:14). Bylo by nemoudré na základě našeho příběhu naznačovat, že Lukáš nyní zařazuje odměnu do okamžiku smrti. Pohřeb boháče je následován tím, že "pozvedne své oči" (může to být nepřímý odkaz na otevření očí při vzkří-

šení?), a následuje jeho mučivá trýzeň v plameni (Luk 16:24). Zde je nám připomenuto, že "tam bude pláč a skřípění zubů, až spatříte Abrahama, Izáka a Jákoba a všechny proroky v Božím království [při parousii], ale vás vyženou ven." (Luk 13:28). Snad dokonce ani verš 23 nesplňuje očekávání *uvádějící* jasně, že muka byla zažívána v hádu, ačkoli se to mohlo v tomto smyslu číst. Je zajímavé, že některé texty, včetně Vulgáty, spojují slova "v hádu" a "byl pohřben" a začínají novou větu "Když zvedl oči ..." (i.e., "*et sepultus est in inferno. Elevans autem oculos suos...*"). Při tomto čtení neexistuje nic, co by naznačovalo, že hades byl místem muk.

Pokud však trápení má být spojováno s hádem, pak odkaz na hořící jezero, druhou smrt, je místem trestu,

Básnické metafory?

Byla by samozřejmě docela možné pochopit celý rozhovor mezi mrtvými jako básnický obraz podobný pasáži v Izajáši 14:10, kde jsou mrtví představeni jako mluvící mezi sebou. Nikdo nemusí brát doslova tvrzení, že "zabití" se pohybují a mluví! V žádném případě naše podobenství neobsahuje žádný ústupek platónskému pohledu na přežití jako nehmotný duch, přestože je naoko vypůjčen jazyk farizeů.

Nejvýznamnější je zmínka o očích, prstu a jazyku, což ukazuje, že zde neexistuje žádný náznak o přežití jako odhmotněné "duše", i když se tradiční teologie téměř vždy odvolává na tento příběh jako na základ pro učení o posmrtném stavu. Věří nicméně někdo, že by boháč mohl *doslova* komunikovat s Abrahamem v nebi? Důkladně doslovný výklad příběhu prokazuje přespříliš!

Rozšířené používání tohoto podobenství tak, aby učilo, že odměny a tresty následují bezprostředně po smrti, odráží v naší době hlavní posun v eschatologickém obrazu, který začal ovlivňovat křesťanskou církev už ve druhém století pod vlivem řecké filozofie. Vrátime se znovu k výroku Canona Goudge, který po-

jež může být určeno (Zjev. 20:14). V této pasáži jsou první smrt a hádes vrženy do hořícího jezera, které je pak známé jako druhá smrt. Druhá smrt, na rozdíl od první, je skutečně místem odplaty spojené i s trápením (Zj 14:10; 20:10), ačkoli není nic řečeno o věčném trápení. Je docela dobře možné, že Ježíš zmiňuje "nový hádes" druhé smrti, nový svět mrtvých, který je zcela odlišný od hádu první smrti, který je v celém Písmu místem odpočinku a ticha pro dobré a špatné podobně, a dokonce místem, na které šel sám Ježíš, když zemřel (Skutky 2:31). Není zcela přesné říci, že jsou zrušeny všechny smrti, když smrt a peklo jsou uvrženy do hořícího jezera (Zj 20:14), neboť ohnivě jezero samo je nazýváno druhou smrtí (Zj 21:8) a smrt proto přetrvává v nové formě jako místo pro spalování.

važoval infiltraci latinských a řeckých idejí do křesťanské církve, za "katastrofu, ze které jsme se nikdy nezotavili ani v učení ani v praxi." Přeměna křesťanského pohledu na budoucnost znamenala nebezpečný zásah do nauk o vzkříšení a o parousii. "Antidatování" událostí, které jsou po vzkříšení a parousii v biblickém rozvrhu, vedlo ke zhroucení eschatologické konstrukce podle Nového zákona, tedy udeřilo do samého srdce křesťanského poselství o Božím království. Ta samá tendence přesadit budoucí eschatologické události do současnosti se znovu objevuje v sektářské teologii jako parousia 1914, a v některých evangelických kruzích jako vytržení před souzením.¹⁶ Nauka o přežití duše po smrti spadá do stejné kategorie. Tomu slouží přetrvávající liberální tendence chápat Boží království spíše jako pouze nynější "panování v srdci" věřících než s Novým zákonem jako převážně eschatologické Království zjevující se při parousii. V každém případě se na ústřední nauku o vzkříšení útočí (jako tomu bylo v Pavlových dnech – 1. Kor 15:12; 2. Tim 2:18.), a tím i na učení o příchodu Mesiáše, aby založil své království.

Lupič na kříži

O jediném verši v Evangelii podle Lukáše (23:42, 43) bylo prohlášováno, že poskytuje důkaz o tom, že Ježíš očekával v den ukřižování okamžitou přítomnost v nebi pro sebe a pro lupiče na kříži. Zřídka se berou

v úvahu nepřekonatelné potíže spojené s tímto výkladem. Alan Richardson varuje před čtením tohoto verše způsobem, který je v rozporu s celkovým hlediskem

¹⁶ Srv. 2 Tim. 2:18 kvůli podobnému pokusu přesadit

eschatologickou budoucnost do současnosti.

Nového zákona (*Introduction to New Testament Theology*, str. 346).

E. Earle Ellis varuje podobně, že obvyklý výklad "není v souladu s Ježíšovým učením jinde, nebo s celkovým pohledem Nového zákona na člověka a na smrt" (*New Century Bible Commentary on Luke*, str. 269). Potom nás správně odkazuje na Lukáše 20:27-40, který ukazuje, že život po smrti pro Abrahama závisí na jeho budoucím vzkříšení. Podle našich překladů Ježíš řekl lupiči: "Opravdu ti říkám, dnes budeš se mnou v ráji." Může to být opravdu tak, že máme chápat, že Kristus nabízel lupiči místo v nebi (kam Kristus sám, je řečeno, prošel, Heb. 4:14) bez ohledu na vzkříšení, a ještě před všemi věřícími včetně Davida, který podle Skutků 2:34 "nevystoupil do nebe"? Vskutku sám Ježíš očekával, že bude s Otcem v ten den z hlediska jeho prohlášení k Židům, že "jako byl Jonáš tři dny a tři noci v břiše velké ryby, tak bude Syn člověka tři dny a tři noci v srdci země" (Mat. 12:40)? Jak vskutku mohl být v den ukřížování v ráji, když podle proctví o jeho smrti citovaném Petrem byl v hádu až do vzkříšení (Sk 2:31)? Ani v neděli, v den svého vzkříšení, ještě nevystoupil k Otci (Jan 20:17).¹⁷

Pokusy, které byly učiněny pro zachování tradičního schématu beze změny, zahrnují některé sporné exegeze. Bylo navrhováno, že ráj zde nebyl v přítomnosti Otce, ale ve světě mrtvých. Ale tento ráj Písma se nenachází v srdci země, ale v obnovené zahradě Eden, a obsahuje strom života: "Tomu, kdo zvítězí, dám jíst

ze stromu života, který je uprostřed rajske zahrady Boží" (Zjev. 2:7; 22:2). Nikdo by nenabízel, že strom života roste v říši mrtvých!

Řešení problému způsobeného Ježíšovým slibem lupiči může dobře spočívat v interpunkci Lukáše 23:43. George R. Berry, redaktor Interlinear Literal Translation, napsal: "Nikde v řeckém textu neexistuje žádná autorita pro interpunkční znaménka." Řecké příslovce zde přeloženo "dnes" se v LXX a v Novém zákoně vyskytuje 221krát. Ve 170 těchto výskytů příslovce následuje sloveso, které upravuje, a často doprovází prohlášení velké vážnosti: A tak ve Starém zákoně máme: "Říkám dnes tobě"; "Dosvědčuji vám dnes." Příklady lze nalézt v Dt 6:6; 8:11; 10:13; 11:8, 17, 23; 13:8; 19:9; 27:4; 31:2. Není tudíž neobvyklé, aby chom Lukáše 23:43 opatřili interpunkcí následovně: "Vpravdě ti říkám dnes, budeš se mnou v ráji." Pavel používá podobný slovní obrat ve Skutcích 20:26: "Dosvědčuji vám v tento den, že nejsem vinen krví všech lidí." Několik přiměřeně raných rukopisů klade čárku v Lukáši 23:43, jak navrhuje.¹⁸

S ohledem na žádost lupiče dává smysl Ježíšovu odpověď takto opatřit interpunkcí. Požádal, aby na něj Ježíš pamatoval, kdyby přišel s (mocí) svého království, tedy při parousii, kdy se království má projevit ve slávě. Pánovo tvrzení více než vyhovuje žádosti lupiče; ujišťuje ho, že bude připomenut přesně v ten den příchodu Království. Bude vskutku s Ježíšem v ráji budoucího Království.

Jan 11:26

Občas se tvrdí, že Ježíšův výrok v Janovi 11:26: "Kdo věří ve mne, neumře navěky," dokazuje, že mrtví musí přijít okamžitě do Boží přítomnosti. Takto přeloženo je tvrzení v rozporu se rčením, které mu předchází: "Kdo věří ve mne, i kdyby zemřel, bude žít." V Janovi 5:24 Ježíš říká, že věřící má život přicházejícího věku,¹⁹ což ovšem nevylučuje potřebu vzkříšení v posledním dnu: "To je vůle toho, který mě poslal, aby

každý, kdo věří v Syna, měl život příštího věku, a já ho vzkřísím v poslední den" (Jan 6:39, 40). Vzkříšení v poslední den je spojeno s životem věku, který přijde. Téma vzkříšení se vrací jako určitý druh refrénu ve verších 39, 44, 54. Vzkříšení z hrobu k životu nadcházejícího věku se jasně učí u Jana 5:29. S těmito pasážemi na paměti navrhuje, že by Jan 11:26 měl být vyjádřen doslovně (jako A.H. McHeile, *New Testament*

¹⁷ Návrh, že ráj byl v hádu, nenachází v Písmu žádnou podporu. Umístit ráj do hádu by znamenalo, že Ježíš a lupič tam byli spolu; ale oba mrtví pouze na tři dny! Při svém vzkříšení by Ježíš zanechal lupiče v ráji, protože Kristus byl vzkříšen sám (1. Kor. 15:23)

¹⁸ *Das Neue Testament*, přeložený Wilhelmem Michaeli-sem, Kröner Verlag, 1934, podává, "Ježíš mu odpověděl:

'Opravdu tě ujišťuji i dnes: budeš jednou se mnou v ráji.' 'Dnes' pravděpodobně patří do první části věty."

¹⁹ Náležitě ztvárnění podle AV "věčný život" je "život v nadcházejícím věku". Viz Barratt, *Gospel According to John*, str. 26, 179; Vincent Taylor, *Commentary on Mark*, str. 426; Nigel Turner, *Christian Words*, str. 455 a násl.

Teaching in the Light of St. Paul's, str. 268): "Každý, kdo žije a věří ve mne, neumře na věky"—*eis ton aiona*, v (přicházejícím) věku. V 8:35 máme obdobu:

"Otrok nezůstává v domě v průběhu věku" (*eis ton aiona*—AV "nezůstává navždy").²⁰

Naživu před vzkříšením?

Tři další pasáže Písma jsou někdy prosazovány na podporu názoru, že mrtví jsou naživu před vzkříšením. Epizoda související s 1. Samuelovou 28 se týká takzvaného vystoupení Samuela po jeho smrti. Existují dobré důvody se domnívat, že médium s pomocí démonického ducha bylo schopno se vydávat za Samuela. Nemá smysl vůbec předpokládat, že by poté, co odmítl komunikovat se Saulem jakýmkoli legitimními prostředky (1. Sam. 28:6), s ním Pán mluvil skrze Samuela, používaje praktiky, které zakázal jako "ohavnost". Každopádně Saul nic neviděl. Jen samotné médium vidělo "bohy vystupující ze země" a "starého muže ... pokrytého pláštěm". Celý příběh vypadá jako podvod a komentář v 1. Paralipomenon 10:13, čtený v originále, naznačuje, že to, s čím se Saul radil, byl sám pověstný duch, a ne Samuelův duch, jak se domníval. A Samuel nebyl nehmotnou duší.

Při proměnění se Mojžíš a Eliáš objevili s Ježíšem. Tato událost je popisována jako vidění (Mt 17:9.), a

podobně jako Janovo vidění nenaplněných událostí v knize Zjevení nemůže být chápáno jako prohlášení o skutečném přežití Mojžíše a Eliáše. Může být jen stěží možné, že byli vzkříšeni k nesmrtelnosti ještě před Ježíšem, prvním ovocem, a pisatel Hebreům si myslí o všech hrdinech víry Starého zákona, včetně Mojžíše a proroků, že zemřeli, aniž by obdrželi slíbenou odměnu (Heb. 11:13, 39). Proměnění je chápáno Petrem jako vidění parousie (2. Pet. 1:17, 18.)

Někdy se udává, že diskuse mezi Ježíšem a saducei o vzkříšení ukazuje, že Ježíš uvažoval o Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi jako o živých před vzkříšením! Avšak toto míjí smysl Pánova učení. Jeho cílem bylo poukázat na absolutní nutnost vzkříšení. Protože patriarchové byli (i nadále jsou) mrtví, musí existovat budoucí vzkříšení, neboť Bůh není Bohem mrtvých, ale živých! (Mat. 22:29-33)

KAPITOLA 6

Hádes a apoštolská kréda

Naším záměrem bylo ukázat, že tradiční představa *hádu* jako místa trestu a odměny v okamžiku smrti pro zesnulé lidské duchy nemůže být odvozena z Písma. Stalo se to v časech po Novém zákonu, že *hádes* Písma byl přetvořen těmi, kteří vyznávají křesťanské náboženství, v místo pro zesnulé duše oddělené od svých těl. Biblické učení bylo tak utopeno pod řecké představy o povaze člověka.

Zajímavé potvrzení toho se nachází v dodatku, který byl udělán k původnímu takzvanému Apoštolskému vyznání víry. Podle Binghamova díla *Antiquities of the Christian Church*, kniha 10, kapitola 3, sekce 7, "Sestup do pekla nebyl v krédu v tak dávné době nebo tak všeobecně jako zbytek." Původní podoba kréda vyjmenovávala v přesném pořadí okolnosti smrti a vzkříšení Pána: "Byl ukřižován, mrtev a pohřben; třetího

dne vstal z mrtvých." V této fázi nebyl zmíněn sestup do *hádu*. Přesto téměř 400 let po smrti Krista nacházíme frázi "sestoupil do *hádu*" použitou v Aquilejském krédu, ve kterém se nicméně neobjevuje výraz "byl pohřben". "Podotýkám," říká biskup Pearson, "že v Aquilejském krédu, kde byl tento článek [sestup do *hádu*] vyjádřen poprvé, nebyla žádná zmínka o pohřbení Krista; ale slova jejich vyznání běžela takto: 'Ukřižován pod Pontským Pilátem, sestoupil do *hádu* (*inferno*)'; z čehož není pochyb, že i když římská a orientální kréda neměla tato slova, *přesto pro ně byl smysl ve slově 'pohřben'*. Zdá se tedy, že prvním záměrem pro uvedení těchto slov do kréda bylo jen vyjádřit pohřbení našeho Spasitele, *nebo sestup jeho těla do hrobu*" (Pearson on the Creed, art. 5, zdůžnění moje,

popsání Pavlem v 1. Tesalonickým 4:15.

²⁰ Případně ti, o nichž je řečeno, že nikdy nezemřou, mohou být těmi, kteří přežijí až do parousie. Ti jsou jasně

citováno H. Constablem v *Hades or the Intermediate State*, str. 323 a násl.).

Tak Římské krédo mělo výraz "pohřben", ale vynechalo "sestoupil do *hádu*", zatímco Aquilejské vyznání obsahovalo výraz "sestoupil do *hádu*", ale vynechalo "pohřben". Z toho vyplývá, že v té době sestup do *hádu* nebyl chápán jako *nic jiného než pohřeb do hrobu*. Nicméně v církvi získávala půdu pod nohama nová

myšlenka – platónská idea duše jako reálného člověka nedotčeného smrti. Znovu had ohrožoval církev svým odporem proti božskému Slovu. Lež "jistě nezemřete", slogan o vrozené nesmrtnosti, byla nenápadně zaváděna do křesťanské teologie pod maskou sofistickované filozofie o povaze člověka. Platon vytlačoval Bibli. Podle proslulé věty Oscara Cullmanna: "1. Korintským 15 byla obětována Faidónu." Zatímco lidé spali, nepřítel se plížil dále.

Vítězství Platóna

Nauka o přechodném stavu, vycházející vstříc představě nesmrtelného člověka, byla smíchána s biblickým učením o vzkříšení. Duše šla do *hádu*, tak uvedlo Písmo (Skutky 2:31); přesto duše nemohla zemřít; tak *hádes* nemohl být hrob; samotné tělo proto musí jít do hrobu, zatímco přežívající duše jde do *hádu* (a později, v případě spravedlivých, do nebe), plně při vědomí. Prohlášení kréda musí být upravena tak, aby odrážela novou víru. A tak římské tvrzení bylo přidáno do aquilejské formule o sestupu do *hádu*, a Platón dobyl vítězství. Krátká věta z Theofylakta shrnuje novou teologii: "Shledáte", říká, "že existuje nějaký rozdíl mezi *hádem* a smrtí; a sice, že *hádes* obsahuje duše, kdežto ve smrti jsou těla. *Neboť duše jsou nesmrtelné.*" (Theofylactos, citováno v Usherových *Answers*, kap. 8).

Účinky včlenění Platóna do Krista, bez křtu, jsou vidět všude v teologii 20. století. Naším záměrem musí být obnovit biblické vyznání obrácením naší mysli od lži platónského přežití k pravdě o vzkříšení z mrtvých. Přitom přestaneme potlačovat eschatologické schéma, kterým jsou naše novozákonní dokumenty prosyceny.

Zatímco *hádes/šeol* z Písma označuje svět mrtvých, "kde ničemové ustávají od působení nesnází a unavení odpočívají" (Job 3:17) a mrtví "spí v prachu země" (Dan. 12:2)²¹, obávané slovo *gehenna* nebo ohnivá *gehenna* popisuje místo *budoucího* trestu pro ničemné buď při parousii (pro ty živé v té době) nebo v návaznosti na tisícileté období při vzkříšení k soudu (Zj 20: 11-15). Dokud přetrvává víra v přirozenou nesmrtnost člověka, badatelé Písma budou pravděpodobně zaujati ořesným učením o nekonečných mukách při vědomí pro ty, kdo nejsou hodni odměny v Království. Zdá se jistě, že představa nekonečných muk pro všechny ty, kteří se nemají podílet na prvním vzkříšení, je závislá na nebiblické nauce o nezničitelnosti duše.²²

Dr. William Temple (1882-1944), arcibiskup z Canterbury, napsal: "Jedna věc, kterou můžeme s jistotou říci: věčná muka mají být vyloučena. Pokud by lidé nevnášeli řeckou a nebiblickou představu o přirozené nezničitelnosti individuální duše, a potom si přečetli Nový zákon s tímto ve své mysli, měli by z toho vyvodit víru, ne ve věčná muka, ale ve zničení" (*Christian Faith and Life*, London: SCM Press, str. 81).

KAPITOLA 7

Svědectví učenců antických i moderních

Zapomenutá ortodoxie Irenejova a Justinova

Je málo známou skutečností, že nejranější řečtí teologové druhého století odporovali nebiblickým pohledům na přechodný stav, které tak zakořenily v našich teologických systémech. Představa, že duše může pře-

žít smrt v nehmotné formě, plně při vědomí v Boží přítomnosti, představující skutečného člověka odděleného od svého těla, byla odmítnuta Justinem Mučedníkem a Irenejem jako nebezpečné kacířství. Násle-

²¹ Se zájmem bereme na vědomí připomínku D.E.H. Whiteleye, že to může znamenat jenom spánek v bezvědomí (*The Theology of St. Paul*, str. 266). Ale Daniel 12:2 je jistě *locus classicus* pro biblické učení o smrti a vzkříšení.

²² Důkladné trápení "na věky věků" je slíbeno Satanovi, šelmě i falešnému proroku (Zjev. 20:10). Ježíš mluví o duši byvší zničené v *gehenně* (Mat. 10:28).

dující výňatky hovoří samy za sebe. Oba spisovatelé bránili biblickou nauku o vzkříšení proti útoku řecké

filozofie.

Irenej: Proti kacířstvím

"Někteří považovaní za ortodoxní překonávají před-připravený plán pro velebení spravedlivého, a nejsou obeznámeni s metodami, které jsou ukázněné předem tak, aby byly poctivé; a tak se baví kacířskými názory. Neboť kacíři ... ujišťují, že *bezprostředně po své smrti mají projít na nebesa*. Tyto osoby tudíž, které odmítají vzkříšení postihující celého člověka a dělají co mohou, aby to odstranily z křesťanského schématu, nevědí nic, pokud jde o plán vzkříšení. Neboť nechťejí pochopit tamto, pokud tyto věci jsou, jak říkají, sám Pán –o němž tvrdí, že v něj věří– nevstal opět třetí den; ale *ihned po svém skonání odešel tam nahoru*, když opustil své tělo v zemi. Ale skutečností je, že po dobu tří dnů přebýval v místě, kde jsou mrtví, jako Jonáš zůstal tři dny a tři noci v břiše velryby (Mat. 12: 40)... David říká, když prorokuje o něm: 'Ty jsi vytrhl duši mou z nejhlubšího pekla.' Poté, co povstal třetího dne, řekl Marii, 'Nedotýkej se mě, protože jsem ještě nevystoupil k Otcí' (Jan 20:17) ... Jak tedy nesmějí být uvedeni do zmatku tito lidé, kteří prohlašují ... že jejich vnitřní člověk, opustiv tělo tady, vystupuje do

nadnebeského místa? Neboť jak Pán 'odešel zprostředku stínu smrti' (Ž. 23:4), *kde byly duše mrtvých*, a následně povstal v těle, a po vzkříšení byl zdvižen do nebe, je zřejmé, že duše Jeho učedníků také ... mají odejít do neviditelného místa ... a tam zůstanou *až do vzkříšení*, čekající na tuto událost; pak obdrží svá těla, rostoucí *do své celistvosti*, tělesná, stejně jako Pán vstal, přijdou tak do přítomnosti Boží. Jako náš Pán nevzlétl ihned do nebe, ale očekával čas svého vzkříšení ... tak bychom měli také vyčkat na dobu našeho vzkříšení."

"Poněvadž tedy jsou názory některých ortodoxních osob odvozeny z kacířských rozprav, jsou v nevědomosti jak o Božích řízeních, o tajemství vzkříšení spravedlivých, tak o pozemském království, které je *počátkem neporušitelnosti*; pomocí tohoto království ti, kdo budou hodni, jsou postupně přivykáni podílet se na božské přirozenosti" (Kniha 5, kap. 31, 32, *Ante-Nicene Fathers*, Eerdmans, Vol. 1, str. 560, 561).

Justin Mučedník: Dialog s Tryfónem

"Neboť jestliže jste se ztotožnili s několika, kteří se nazývají křesťany, ale kteří nepřipouštějí pravdu o vzkříšení a troufají si rouhat se Bohu Abrahama, Izáka a Jáкова; kteří říkají, že neexistuje žádné vzkříšení z mrtvých, a že jejich duše, když zemřou, se vydají do nebe: *nepředpokládejte, že jsou křesťané*; stejně jako jedinec, pokud by to správně uvážil, by nepřiznal, že saduceové, nebo podobné sekty genistejci, meristejci, galilejci, helénisté, farizeové, baptisté, jsou Židy, ale

jen se *nazývají* Židy, uctívajícími Boha rty, jak Bůh prohlásil, ale jejich srdce je od Něho daleko. Ale já a jiní, kteří *jsme poctivými křesťany po každé stránce*, jsme ujištěni, že nastane vzkříšení z mrtvých a tisíc let v Jeruzalémě, který pak bude postaven, okrášlen a rozšířen, jak prohlašují proroci Ezechiel a Izaiáš a jiní" (*Dialogue with Trypho*, k. 80, *Ante-Nicene Fathers*, Sv. 1, str. 239).

Svědectví učenců

Slova těchto raných mluvčích víry nacházejí odezvu v naší době dle poznámek Alana Richardsona, D.D.:

Pisatelé Bible, pevně se držící přesvědčení, že stvořený řád vděčí za svou existenci moudrosti a láske Boží a je tedy v podstatě dobrý, si nemohli představit život po smrti jako odhmotněnou existenci ("nebude-me shledáni nahými"—2 Kor. 5:3), ale jako obnovu za nových podmínek intimní jednoty těla a duše, která je lidským životem takovým, jaký znali. Tudíž smrt

byla chápána jako *smrt celého člověka* a fráze jako "svoboda od smrti," nezničitelnost nebo nesmrtelnost mohly být správně používány jen, aby popisovaly, co je míněno výrazem věčný nebo živý Bůh, "který jediný má nesmrtelnost" (1 Tim 6:16). Člověk nemá sám v sobě vlastnost nesmrtelnosti, ale musí, pokud má překonat ničivou sílu smrti, přijmout ji jako dar od Boha, "který vzkřísil Krista" a odložil smrt jako se odkládá oděv (1 Kor. 15:53, 54). Prostřednictvím smrti a vzkříšení Ježíše Krista nastala tato možnost

pro člověka (2 Tim 1:10.), aby byl přiveden k životu, a byla potvrzena naděje, že zkaženost (Řím 11:7), což je všeobecný rys lidského života, má být účinně překonána (*A Theological Word Book of the Bible*, str. 111, 112, zdůraznění ode mne).

Floyd Filson nás varuje před nebezpečím řecké filozofie. Tvrdí, že infiltrovala naše teologii, která by proto měla být odsouzena Novým zákonem.

Primární příbuzenství Nového zákona není s prostředím pohanským, ale spíše se židovským dědictvím a prostředím ... Často jsme vedeni našimi tradičními krédy a teologií, abychom mysleli z hledisek diktovaných pohanskými a to zejména řeckými pojmy. Víme, že ne později než ve druhém století tam začalo systematické úsilí obhájců víry ukázat, že křesťanská víra se prohlubuje nejlépe řeckou filozofií ... Pečlivé studium Nového zákona musí zatarasit každý sklon považovat Nový zákon za skupinu dokumentů vyjadřujících mysl pohanů. Příbuznost této knihy je především a nepřekonatelně s židovstvím a se Starým zákonem...

Nový zákon hovoří vždy o nesouhlasu s pohanskými kulty a filozofiemi a obvykle je přímočaře odsuzuje. To souhlasí v podstatě s židovským obviňováním pohanského světa (*The New Testament Against its Environment*, str. 26, 27).

Fundamentální zmatek ohledně posmrtného života, který tak prostoupil naše myšlení, dobře popsal Dr. Paul Althaus ve své knize, *The Theology of Martin Luther* (Philadelphia: Fortress Press, 1966, str. 413, 414):

Naděje rané církve se soustředila na vzkříšení Posledního dne. Právě ono nejprve povolá mrtvé do věčného života (1. Kor. 15; Fil. 3:21). Toto vzkříšení se děje s člověkem, nejen s tělem. Pavel mluví o vzkříšení ne "těla", ale "mrtvých". Toto chápání vzkříšení bezvýhradně chápe smrt jako také postihující celého člověka ... Tak původní biblické pojmy byly nahrazeny myšlenkami helénistického gnostického dualismu. Novozákonní představa vzkříšení, které postihuje celého člověka, musela ustoupit nesmrtnosti duše. Poslední den také ztrácí svůj význam, neboť duše obdržely vše, co je rozhodně důležité, dlouho předtím. Eschatologické napětí již není silně zaměřeno na den Ježíšova příchodu. *Odlíšnost mezi tímto a nadějí Nového zákona je velmi velká.*" (zdůraznění moje).

Řada biblických odborníků potvrzuje naše zjištění:

Proslulý slovník *Interpreter's Dictionary of the Bible*:

Žádný biblický text nezmočňuje k prohlášení, že v okamžiku smrti je duše oddělena od těla (Sv. 1, str. 802).

Companion Bible, E.W. Bullinger, o 2. Korintským 5:8:

Je téměř zločinem, když si někdo vybere určitá slova a sestaví z nich větu, přičemž nejenže nebere v úvahu rozsah a kontext, ale ignoruje i ostatní slova ve verši, a cituje slova '*nepřítomni v těle, přítomni u Pána*' s cílem zbavit se naděje na vzkříšení (která je předmětem celého úryvku), jako by byla zbytečná; a jako by '*přítomnost u Pána*' byla dosažitelná i bez ní.

Families at the Crossroads, Rodney Clapp (str. 95, 97):

Následující řecké a středověké křesťanské myšlení, často ostře oddělujeme duši a tělo a zdůrazňujeme, že individuální duše přežívá smrt. A co víc, máme tendenci věřit, že odhmotněná duše unikla do nebe, k příjemnější a plně živé existenci. Mylně si představujeme křesťanskou naději jako individuální záležitost, záležitost oddělených duší, rozletěvších se do nebe. Nic z toho se však netýkalo starověkých Izraelitů.

Martin Luther:

Myslím, že neexistuje místo v Písmu s větší silou pro mrtvé, kteří usnuli, než Kaz. 9:5 ('mrtví nevědí vůbec nic'), nechápající nic o našem stavu a podmínce – proti vzývání svatých a výmyslu Očistce.

John Wesley, zakladatel církve metodistů, *Sermon on the Parable of Lazarus*:

Je skutečně velmi obecně předpokládáno, že duše dobrých lidí, jakmile jsou propuštěny z těla, jdou přímo do nebe; ale tento názor nemá nejmenší základ v Božích prorocích. Naopak náš Pán říká po vzkříšení Marii, "Nedotýkej se mě; neboť jsem ještě nevystoupil k svému Otcí."

Shirley Guthrie, *Christian Doctrine*, str. 378: (Dr. Guthrie je Profesorem systematické teologie, Columbia Theological Seminary. Jeho kniha, z níž je citováno následující je známá jako "klasický text.")

Musíme pohovořit o úhlu pohledu, který je z hlediska křesťanské víry *falešně* optimistický, protože nebere smrt dostatečně vážně ... Protože pozice, kterou se chystáme kritizovat a odmítnout, je právě tím, o čem mnozí věří, že je základem křesťanské naděje pro budoucnost ... odmítáme, ne zničit naději na věčný život, ale bránit autenticky biblickou křesťanskou naději ... *Máme na mysli víru v nesmrtnost duše.* Tato dok-

trína nebyla vyučována biblickými pisateli samotnými, ale byla běžná v [pohanských] řeckých a orientálních náboženstvích starého světa, ve kterém byla zrozena křesťanská církev. Někteří z prvních křesťanských teologů jí byli ovlivněni, četli v jejím světle Bibli, a uvedli ji do myšlení církve. Byla s námi od té doby. Kalvín ji přijal a stejně tak klasické vyznání reformovaných církví, westminsterské vyznání. Podle této doktríny, když moje tělo zemře, *já sám skutečně nezemřu* ... Co se mi stane při smrti, tedy je, že moje nesmrtelná duše unikne z mého smrtelného těla. Moje tělo zemře, ale *já sám žiji dál* a vracím se do duchovní říše, ze které jsem přišel, a do které opravdu patří. Sledujeme-li protestantskou reformaci ve snaze zakotvit svou víru na "Písmu samotném", musíme odmítnout tuto tradiční naději pro budoucnost založenou na nesmrtelnosti duše ... [Smrt] neznamena, že nesmrtelná božská část z nás odešla žít někde jinde. To znamená, že život nás opustil, že naše životy došly ke konci, že jsme 'dočista mrtví'. Podle Písma ... je moje duše stejně jako člověk, lidská, konečná – a *smrtelná* – jako moje tělo. Je to prostě život mého těla ... Nemáme vůbec žádnou naději, pokud naše je naděje v naší vlastní vestavěné nesmrtelnosti.

Robert Capon, *Parables of Judgment*, Eerdmans, 1989, str. 71:

Jeden poslední teologický bod, zatímco jsme u tématu vzkříšení a soudu. Snad největší překážkou pro naše vidění, když posuzujeme Ježíše jako velký symbol ospravedlnění, je naše nešťastné zaujetí představou nesmrtelnosti duše. Ta doktrína je částí jiné než hebrejské filozofické přítěže, ke které jsme byli přilepeni od té doby, kdy církev vyšla ven do širého světa řeckého myšlení. Spolu s průvodní myšlenkou [bezprostředního] 'posmrtného života' nám to nedalo skoro nic jiného než problémy: oba tyto pojmy zápasí proti vážnému přijetí vzkříšení z mrtvých, které je jediným základem posouzení.

Prof. Earle Ellis, *Christ and the Future in NT History* (Brill, 2000):

Platónský názor, že podstata osoby (duše/duch) přežívá tělesnou smrt, má vážné důsledky pro Lukášovu christologii a pro jeho teologii spásy v historii ... Pro eschatologii představuje platonizaci křesťanské naděje vykoupení z času a hmoty. Lukáš naopak klade individuální záchranu (a ztrátu) do vzkříšení v čase a

hmotě v posledním dnu. Když zdůrazňuje, že Ježíš byl vzkříšen v 'těle' a činí z něj 'prvního, kdo vstal z mrtvých', je to model, podle kterého má být chápáno veškeré 'vstupování do slávy'.

Antropologický dualismus opravdu vstoupil do myšlení patristické církve, hlavně, myslím, *grandiózní syntézou křesťanství a řecké filozofie* provedenou Klementem a Órigénem. To vneslo zatmění do raně křesťanské naděje na návrat Krista a vzkříšení z mrtvých [a na království Boží na zemi]. Ale to necharakterizovalo křesťanství Nového zákona, a lze to nalézt v Lukášovi pouze tehdy, když člověk čte texty jako tito křesťanští otcové s ččkami broušenými v Athénách (str. 127).

... zatímco smrt není individuálním naplněním spásy, během smrti jedinec zůstává pod Kristovým panstvím a v jeho péči ... (ale), zatímco křesťanští mrtví zůstávají v čase, čas nepočítají. Mezera v jejich individuálním bytí mezi jejich smrtí a jejich vzkříšením v posledním dnu tohoto věku je v jejich vědomí tiknutím hodin. Pro ně je velký a slavný den Kristovy parousie jen okamžikem v budoucnu. 'Přechodný stav' je něčím, co živí zakoušejí s ohledem na mrtvého, a ne něčím, co mrtví zažívají vzhledem k žití nebo ke Kristu. Ti s ččkami broušenými v Athénách, početní v křesťanské tradici, vidí *docela odlišný obraz*. Předpokládají, že část člověka, duše, nepodléhá ukončení bytí (a tak není součástí přirozeného světa) ale že při smrti těla je 'oddělena' k odtělesněné blaženosti, nebo ve variaci na toto téma, že existuje vzkříšení při smrti, kdy je fyzické tělo vyměněno za duchovní tělo již vytvořené uvnitř [to by zničilo program uvedený v 1. Kor. 15 a mnohokrát jinde].

Přestože mají mnoho tradičních kořenů a příloh, takové teologie, myslím, vážně špatně pochopily Pavlovu eschatologii spásy v dějinách. Je to proto, že Pavel pokládá tělo za osobu a osobu za fyzické tělo, že trvá na vzkříšení těla, jež řadí do Kristovy parousie, při které je osobní vykoupení spojeno s vykoupením a s proměnou celého fyzikálního kosmu, a je jeho součástí. Přeměněné fyzické tělo věřícího bude vyžádáno ze země Božím všemohoucím tvořivým slovem [při parousii] ne méně, než bylo proměněno fyzické tělo Kristovo a původně neživé tělo při stvoření v Genesis (str. 177, 178)

Výzva

Tvrdíme, že rozdíl mezi přijatou tradicí a učením Písma zahrnuje rozdíl mezi pravdou a lží, mezi učením apoštolů a jedem gnosticismu.²³ Dopady tak rozšířeného a základního omylu musí být škodlivé pro víru. Autority, které jsme citovali, stejně jako bezpočet dalších, jejichž protesty, prostor nám nedovoluje je zahrnout, ukazují, že to, co se předkládá v naší studii, není žádný soukromý názor, ale názor podporovaný odpovědnými komentátory Písma. Je rozhodně čas pro to, aby věroučná propast, která odděluje současné náboženství od Nového zákona, byla brána vážně.

Musí být zřejmé, že tradiční teologické myšlenky, ať se snad jakkoliv dlouhou dobu těšili lidovému souhlasu, nejsou nutně bezpečným průvodcem po učeních Nového zákona. V některých společenských kruzích byl celý systém teologie (včetně přesvědčení, že je Marie plně aktivní jako prostřednice v nebi) postaven na mylném předpokladu, že mrtví žijí v nebi. Přesto Písmo říká, že David nikdy nevystoupil do nebe (Sk 2:34), že nikdo nevystoupil do nebe vyjma Ježíše (Jan 3:13), a že hrdinové Starého zákona "zemřeli ve víře, aniž by obdrželi zaslíbení" (Heb. 11:13). Je velmi příznačné, že první zaznamenaná lež v Písmu byla právě na podporu vrozené nesmrtelnosti člověka. To Had, Satan, prohlásil, "Určitě nezemřete!", v naprostém odporu vůči božskému tvrzení, že "Ty [celá osoba] jistě zemřeš" (Gen. 2:17). Je zcela nemožné skloubit modlitbu k Marii a ke svatým s apoštolským učením, když ona i oni jsou, z hlediska Nového zákona, v současné době nevědomí, "spící" ve smrti, očekávající první vzkříšení (Dan. 12:2; Jan 5:28, 29).

Pokud se namítá, že příslib okamžité přítomnosti v nebi více uklidňuje než ujištění o vzkříšení při Ježíšově druhém příchodu, odpovídáme, že je nicotné poskytovat z kazatelny útěchu, která vůbec nemá spolehlivý základ v Božím slově. Ostatně v Bibli existují slavnostní varování, že padne rozsudek na všechny, kteří nemluví v souladu s Božími věštbami (Jer. 23:

16-18, 21, 22). Jenom díky veřejnému oznamování pravdy může kazatel doufat, že zachrání sebe nebo své posluchače (1. Tim. 4:16). Bezpochyby budou nakonec posluchači děkovat svému duchovnímu vůdci za to, že jim řekl, co *potřebují* slyšet z Bible tak odlišné od toho, co snad *chtěli* slyšet.

Musí být povinností každého tazatele po pravdě křesťanské víry vzít si k srdci nepohodlné varování Ježíše, že uctívat v rámci lidské tradice protichůdně ke zjevené pravdě znamená uctívat nadarmo (Mat 15:9), neboť ti, kdo přistupují k Bohu, tak musí činit "v duchu a v pravdě" (Jan 4:24). Musíme pomýšlet na možnost, že naše tradice zatemnila ústřední křesťanské učení o vzkříšení a vskutku o biblické eschatologii jako celku, včetně Božího království, kterým má být zahájeno vzkříšení. Proto žádáme o nové přezkoumání této kriticky důležité otázky v zájmu obnovení biblické víry.

S ohledem na uznávané skutečnosti církevních dějin je náš úkol jasný: očistit naše tradiční učení od cizích myšlenek, které byly získány brzy po novozákonní době a které nepatří do ryzí víry Bible:

Napříč stránkami Starého a Nového zákona plynou čisté vody zjevené pravdy jako majestátní řeka. Bůh, který jediný má nesmrtelnost, nabízí lidem a sděluje věřícím svůj božský, nezničitelný život.

Ale souběžně s tímto proudem plyne kalná řeka pohanské filozofie, která je o lidské duši božské podstaty, o věčném, preexistujícím těle a přežívajícím je.

Po smrti apoštolů se ty dva proudy spojily, aby sjednotily neklidné vody. Kousek po kousku se spekulace lidské filozofie směšovala s božským učením.

Nyní je úkolem evangelické teologie uvolnit ty dva neslučitelné prvky, rozštěpit je, odstranit pohanský prvek, který se sám dosadil jako uchvatitel do centra tradiční teologie; obnovit hodnoty biblického prvku, který jediný je pravý, který sám je v souladu s povahou Boha a člověka, Jeho stvoření.²⁴

²³ Je třeba poznamenat, že zvláštní varování před nebezpečím gnose, falešně tak zvané, bylo dáno Pavlem v jeho prvním dopise Timoteovi: "Dávej si pozor sám na sebe a na své učení. ... budeš-li to činit, zachráníš jak sám sebe, tak ty, kdo tě poslouchají" (1 Tim. 4:16). "Střež, co ti bylo

svěřeno, vyhýbej se světským prázdným řečem a protikladným tvrzením toho, co se falešně nazývá 'poznání' [gnosis]" (1. Tim. 6:20).

²⁴ Alfred Vaucher, *Le Problème de L'immortalité*, 1957, str. 6.

Rejstřík biblických textů

Genesis	115:17 11	16:24 23	15:11-19 2	1. Tesalonským
1:20 7	146:4 4, 9, 11	20:27-40 24	15:12 23	4 16, 18, 21
1:21 7	Kazatel	23:43 23-24	15:18 12	4:13 12
1:24 7	3:19 9	23:46 9	15:20 5	4:13 násl. 21
1:30 7	3:19, 20 8, 9	Jan	15:22 13, 16	4:13-18 5
2:7 7, 9	3:20 9	3:13 5, 30	15:22, 23 5, 10, 20	4:15 25
2:17 30	9:5 4, 11, 22, 28	4:24 30	15:23 3, 16, 18, 24	4:16, 17 20, 19, 30
7:14 9	9:10 22	5:21 13	15:29 16	4:17 21
7:22 9	12:7 9	5:24 24	15:37 20	5:10 16
37:35 11	Izajáš	5:28, 29 5, 22, 30	15:42 16	1. Timoteovi
Levitikus	5:14 11	5:29 25	15:45 8	4:8 20
17:11	8 14:10, 11 11	6:39 24	15:47 7, 19, 20	4:16 30
21:11 8	14:10 11, 23	6:40 24	15:50-54 16	6:15, 16 4
Numeri	14:15 11	8:35 25	15:51, 52 20	6:16 27
6:6	4 14:18 11	11:11 10, 11	15:52 5	6:20 30
16:31, 32 11	14:19 11	11:14 10	15:52, 53 20	2. Timoteovi
Deuteronomium	14:20 11	11:26 24, 25	15:53, 54 28	1:10 4, 28
6:6	24 Jeremjáš	20:17 24, 27	15:54 19	2:18 23
8:11	24 23:16-18 30	Skutky	2. Korintským	4:1 15
10:13	24 23:21 30	2:27 11, 13	4:13-5:2 20	Hebreům
11:8	24 23:22 30	2:29 5, 12	4:14 19, 20	4:14 5, 24
11:17 24	Ezekiel	2:31 23, 24, 26	4:16 19, 20	11:13 12, 25, 30
11:23 24	18:4 4, 8	2:34 5, 12, 24, 30	4:17 20	11:13, 40 5
13:8 24	18:20 4, 8	2:41 8	5 15, 18, 19, 21	11:39 12, 25
19:9 24	Daniel	2:43 8	5:1-8 6, 17	12:23 10
27:4 24	12:2 5, 10, 11, 22,	3:23 8	5:2 19	Jakubův
30:12 5	26, 30	7:59, 60 10	5:3 27	2:26 9
31:2 24	12:13 10	7:60 12	5:3, 4 10	1. Petrův
1. Samuelova	Matouš	10:41 2	5:4 19, 20	3:19 13
28 25	5:5 5	13:36 12	5:5 20	3:20 9, 13
28:6 25	7:22, 23 4	20:26 24	5:6 20	2. Petrův
1. Královská	8:11 22	Římanům	5:6-8 20	1:17, 18 25
2:10 11	10:28 26	2:7 4	5:8 18, 28	2:4 10, 13
1.	11:29 8	2:9 8	7:3 20	2:14 8
Paralipomenon	12:40 24, 27	8:11 13	Galatským	3:4 12
10:13 25	15:6 4	8:17 20	1:4 20	1. Janův
Job	15:9 4, 30	8:23 20	Efezským	3:2 21
3:17 26	17:9 25	8:28 20	4:18 13	Zjevení
14:10-15 11	22:29-33 25	8:29 20	Filipským	2:7 24
34:14, 15 9	24:31 22	11:7 28	1:21-23 15, 21	5:10 5, 12
Žalmy	27:52 11	13:1 8	1:23 18, 19, 20,	14:10 23
6:6 4, 11	Lukáš	16:3 8	21,	16:3 8
9:18 22	13:28 23	1. Korintským	3:11 18, 20, 21	20:1-6 3
13:4 4, 11	14:14 22	7:39 12	3:11-14 16	20:4 8
16:10 11	14:15 22	11:30 12	3:11-21 18	20:10 23, 26
23:4 27	16:19-26 23	15 6, 16, 17, 18,	3:20 16, 18, 20	20:11-15 22, 26
31:5 10	16:19-31 21-23	19, 21, 28, 29	3:21 16, 28	20:13 11
49:13 8	16:22-26 23	15:3-8 2	Koloským	20:14 23
89:49 11	16:23 23	15:6 12	3:4 20	21:8 23
104:29 9				22:2 24